

Technická univerzita v Liberci

Hospodářská fakulta

Studijní program: 6208 – Ekonomika a management

Studijní program: Podniková ekonomika

Komparace základních makroekonomických ukazatelů České republiky a Slovenské republiky od roku 1997

Comparison of basic macro-economics indicators of the Czech Republic and the
Slovak Republic since the year 1997

DP – PE – KEK – 2006 07

Jaroslav Kynych

Vedoucí práce: Ing. Iva Nedomlelová, Ph.D., KEK

Konzultant: Ing. Jana Sálusová, ČSÚ Praha

Počet stran: 76

Počet příloh: 0

Datum odevzdání: 13.5.2006

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum:.....

Podpis:.....

Poděkování

Za odborné vedení, konzultace a vstřícný přístup při psaní diplomové práce bych chtěl vyjádřit své poděkování Ing. Ivě Nedomlelové Ph. D. z katedry ekonomie.

Dále bych chtěl poděkovat Ing. Janě Sálusové z Českého statistického úřadu v Praze za ochotu a především za poskytnuté zdroje a materiály týkající se makroekonomických ukazatelů v České a Slovenské republice.

Resumé

Diplomová práce se po úvodu v druhé části zabývá teoretickými východisky komparace ekonomické výkonnosti České a Slovenské republiky. Dále, ve třetí části, jsou charakterizovány základní makroekonomické ukazatele z pohledu ekonomické teorie. Čtvrtá a pátá část se věnuje analýze a vývoji těchto ukazatelů daných zemí od roku 1997 po současnost. Tyto ukazatelé, konkrétně nezaměstnanost, míra inflace, tempo růstu hrubého domácího produktu a poměr deficitu běžného účtu platební bilance ku hrubému domácímu produktu, jsou následně v šesté části komparovány pomocí graficko analytického nástroje magický čtyřúhelník. Cílem práce je komparace těchto dvou ekonomik a ověření tvrzení, že výkonnost ekonomiky České republiky je po celé sledované období na vyšší úrovni nežli výkonnost ekonomiky Slovenské republiky.

Resumé (english)

After the introduction, the Diploma Thesis describes the theoretical foundation for the comparison of economical performance of the Czech and Slovak Republics. The third part characterizes basic macro-economic indicators based on the economic theory. Next section analyses the development of these indicators in both countries since 1997. These indicators (unemployment, inflation, growth rate of the gross domestic product and the ratio of the deficit of the balance of payments to gross domestic product) are compared using a grapho-analytic instrument – The Magical Tetragon. The aim of the Thesis is the comparison of the two economies with the goal to verify that the economy of the Czech Republic is since 1997 on higher level than the economy of the Slovak Republic.

Klíčová slova:

Ekonomický blahobyt, pokrok, spravedlnost, svoboda, životní úroveň, ekonomická výkonnost, nezaměstnanost, inflace, hrubý domácí produkt, platební bilance, komparace, magický čtyřúhelník

Key words:

Economic welfare, progress, justice, standard of living, economic performance, unemployment, inflation, gross domestic product, balance of payment, comparison, magical tetragon

Seznam použitých zkratk a symbolů

Aj.	a jiné
Apod.	a podobně
Atd.	a tak dále
C	výdaje domácností na spotřební statky
ČDP	čistý domácí produkt
ČNB	česká národní banka
ČNP	čistý národní produkt
ČR	Česká republika
DPH	daň z přidané hodnoty
E	čistý export
EU	Evropská unie
EUR	Euro
G	vládní nákupy výrobků a služeb
I	hrubé soukromé investiční výdaje
HDP	hrubý domácí produkt
HNP	hrubý národní produkt
Kč	koruna česká
M	import
MMF	Mezinárodní měnový fond
Např.	například
ND	národní důchod
NEW	čistý ekonomický blahobyt
NX	čistý export
PB	platební bilance
SR	Slovenská republika
Tj.	to jest
TR	transferové výdaje
Tzv.	tak zvaný
USD	americký dolar
X	export

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obrázek 1: Hierarchie cílů hospodářské politiky	14
Obrázek 2: Ukázka osového kříže graficko analytického nástroje magický čtyřúhelník....	55
Tabulka 1: Míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen	25
Tabulka 2: Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci	26
Tabulka 3: Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci	26
Tabulka 4: Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základnímu období (rok 2000=100)	27
Tabulka 5: Vývoj tempa růstu HDP (v%)	37
Tabulka 6: Vývoj míry inflace (v%)	39
Tabulka 7: Vývoj nezaměstnanosti (v%)	41
Tabulka 8: Podíl běžného účtu platební bilance na HDP (v%)	43
Tabulka 9: Vývoj tempa růstu HDP Slovenské republiky (v%)	46
Tabulka 10: Vývoj míry inflace Slovenské republiky (v%)	48
Tabulka 11: Vývoj nezaměstnanosti Slovenské republiky (v%)	50
Tabulka 12: Podíl běžného účtu platební bilance na HDP Slovenské republiky (v%)	52
Graf 1: Vývoj tempa růstu HDP	37
Graf 2: Vývoj míry inflace	39
Graf 3: Vývoj nezaměstnanosti	41
Graf 4: Podíl běžného účtu platební bilance na HDP	43
Graf 5: Vývoj tempa růstu HDP v SR	46
Graf 6: Vývoj míry inflace v SR	48
Graf 7: Vývoj nezaměstnanosti v SR	50
Graf 8: Podíl běžného účtu platební bilance na HDP v SR	52
Graf 9: Magické čtyřúhelníky ČR a SR v roce 1997	56
Graf 10: Magické čtyřúhelníky ČR a SR v roce 1998	58
Graf 11: Magické čtyřúhelníky ČR a SR v roce 1999	60
Graf 12: Magické čtyřúhelníky ČR a SR v roce 2000	62
Graf 13: Magické čtyřúhelníky ČR a SR v roce 2001	64
Graf 14: Magické čtyřúhelníky ČR a SR v roce 2002	66
Graf 15: Magické čtyřúhelníky ČR a SR v roce 2003	68
Graf 16: Magické čtyřúhelníky ČR a SR v roce 2004.....	70

Obsah

Prohlášení	4
Poděkování	5
Resumé	6
Klíčová slova	7
Seznam použitých zkratk a symbolů	8
Seznam obrázků, tabulek a grafů	9
Obsah	10
1. Úvod	11
2. Teoretický pohled na problém komparace ekonomické úrovně ekonomik	12
3. Charakteristika základních makroekonomických ukazatelů z pohledu ekonomické teorie	18
3.1. Nezaměstnanost	18
3.2. Inflace	24
3.3. Platební bilance	29
3.4. Hrubý domácí produkt	32
4. Vývoj základních makroekonomických ukazatelů v ČR od roku 1997	37
4.1. Vývoj tempa růstu HDP	37
4.2. Vývoj míry inflace	39
4.3. Vývoj nezaměstnanosti	41
4.4. Vývoj platební bilance	43
5. Vývoj základních makroekonomických ukazatelů v SR od roku 1997	46
5.1. Vývoj tempa růstu HDP	46
5.2. Vývoj míry inflace	48
5.3. Vývoj nezaměstnanosti	50
5.4. Vývoj platební bilance	52
6. Komparace makroekonomických veličin prostřednictvím graficko analytického nástroje – magický čtyřúhelník.....	54
7. Závěr	72
8. Seznam použité literatury	75

1. Úvod

V roce 1993 se tehdejší Československá federativní republika rozdělila na Českou a Slovenskou republiku. Obě nově vzniknuvší země od tohoto roku provádějí svou vlastní hospodářskou politiku. Cílem této diplomové práce je komparace ekonomické výkonnosti České a Slovenské republiky od roku 1997 až po současnost. Počáteční rok 1997 byl vybrán pro lepší srovnatelnost dat a kvůli nastartování svých vlastních hospodářských politik a odstranění všech nechtěných vzájemných vazeb. Dalším cílem této práce je ověření tvrzení, že ekonomická výkonnost České republiky je od začátku sledovaného období na vyšší úrovni nežli ekonomická výkonnost Slovenské republiky. Ekonomická výkonnost těchto zemí bude porovnávána pomocí základních makroekonomických veličin, protože jejich hodnoty jsou významným indikátorem hospodářské výkonnosti jednotlivých ekonomik. Pomocí těchto ukazatelů, konkrétně pomocí míry nezaměstnanosti, tempa růstu hrubého domácího produktu, míry inflace a pomocí poměru běžného účtu platební bilance ku hrubému domácímu produktu, bude analyzována hospodářská situace daných zemí. Po první části práce, úvodu, se ve druhé části práce zabývá teoretickými východisky srovnávání výkonnosti a úspěšnosti těchto dvou daných ekonomik. Třetí část charakterizuje základní makroekonomické ukazatele z pohledu ekonomické teorie. Poborné analýze vývoje základních makroekonomických ukazatelů v České republice a v Slovenské republice je věnována čtvrtá a pátá část této diplomové práce. Po zhodnocení vývoje těchto základních makroekonomických ukazatelů v předešlých kapitolách jsou tyto ukazatele v šesté části práce implementovány a komparovány pomocí analyticko grafického nástroje magický čtyřúhelník. Poslední, sedmá kapitola obsahuje zhodnocení cílů práce, formulaci závěrů a doporučení pro hospodářské politiky těchto v práci analyzovaných dvou zemí.

2. Teoretický pohled na problém komparace ekonomické úrovně ekonomik

V současné ekonomické teorii platí všeobecná shoda v tom, že je zapotřebí jasně a relativně přesně zhodnotit či změřit úspěšnost, s níž jednotlivé ekonomické systémy dosahují svých obecně stanovených cílů. Účelem takto provedené kvantifikace je pak především poskytnutí dostatečného množství informací o vývoji v těchto systémech, což umožní tvůrcům hospodářské politiky přijmout potřebná opatření, která povedou k zlepšení dosahovaných výsledků. Obecně lze konstatovat, že stěžejním cílem každého ekonomického systému je dosažení maximální úrovně společenského blahobytu.

Pojem společenský blahobyt je v ekonomické teorii bytostně spjat s ekonomik blahobytu, jejímž záměrem je analýza podmínek, při níž bude dosaženo maxima společenského blahobytu v rámci daných omezení, jež jsou určena především vybaveností a kvalitou disponibilních výrobních zdrojů a nutností uspokojit společenské potřeby. Jedna z prvních definic společenského blahobytu je spojena s představiteli utilitarismu a hovoří o tom, že společenský blahobyt, který je zde považován za kardinální veličinu, je celkovou sumou individuálních užitek. Představitelé tohoto směru ekonomické teorie hovoří o tom, že ideální je takové chování jednotlivce, při němž každý člen společnosti zvyšováním svého individuálního blahobytu přispívá k růstu blaha všech ostatních členů této společnosti. Na tento názorový proud následně navazuje především jeden z nejvýznamnějších představitelů neoklasické ekonomie Arthur Cecil Pigou, který ve své práci nehovoří o blahobytu společenském, ale věnuje se pouze jeho části tzv. ekonomickému blahobytu, který považuje za veličinu, jež je měřitelná penězi¹. Přestože bývá Pigou označován za zakladatele ekonomie blahobytu, v podstatě u něj nenalezneme konkrétní definici pojmů společenský a ekonomický blahobyt. Pigouův kardinalistický postoj k problematice blahobytu byl na konci 30.let dvacátého století kritizován představiteli tzv. nové školy ekonomie blahobytu, jejichž úsilí bylo

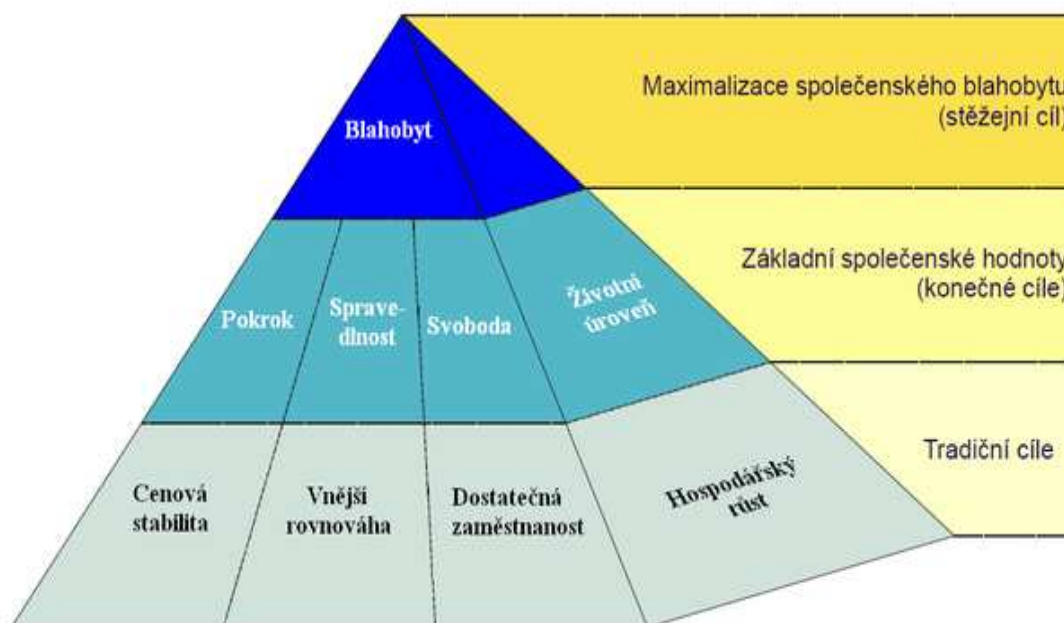
---

¹ Pigou hovoří o tom, že výši ekonomického blahobytu je možno měřit prostřednictvím hrubého národního produktu, spotřeby obyvatelstva či národního důchodu.

spojeno s vypracováním ordinalistických kritérií pro maximalizaci společenského blahobytu. Mezi hlavní představitele tohoto směru lze zařadit především N.Kaldora, J.R.Hickse, jako reprezentanty tzv. kompenzačního principu a A.P.Bergsona či P.A.Samuelsona, kteří se ve svých pracích zaměřili především na konstrukci funkce blahobytu. Vzhledem k tomu, že Hicksova a Kaldorova koncepce nepoužívá přímo pojmu společenský blahobyt, ale nahrazuje ho spíše pojmem efektivnost ekonomické organizace, bude zde soustředěna pozornost na přístup Bergsonův a Samuelsonův. V Bergsonově pojetí je společenský blahobyt chápán jako jednotlivcův názor na společnost, přičemž zdůrazňuje především ordinální a individualistický charakter funkce společenského blahobytu. Toto pojetí tedy vychází z předpokladu, že zájem jednotlivců se neorientuje na celé alokace, ale pouze na vlastní spotřební koše. Společenský blahobyt je v tomto pojetí přímo úměrný výši užitku jednotlivce (individa) a nepřímo úměrný velikosti spotřebního koše těchto jednotlivců. Funkci společenského blahobytu je možno zkonstruovat pouze agregací individuálních užitečností jednotlivých členů dané společnosti, což činí kvantifikaci dosaženého společenského blahobytu, a tím pádem také ekonomické úrovně, velmi obtížnou či dokonce prakticky nemožnou. Lze tedy říci, že pojem společenský blahobyt má z hlediska měření ekonomické úrovně daného hospodářství význam pouze teoretický, přičemž jeho praktické uplatnění je ve skutečnosti nulové, z čehož vyplývá závěr, že je nutné definovat kategorii ekonomické úrovně mnohem úžeji.

Pro posuzování ekonomické úrovně se tedy jeví jako mnohem účelnější rozčlenění obecně definovaného stěžejního cíle – maximalizace společenského blahobytu – na cíle dílčí. Vyjdeme-li z tří stupňové pyramidy znázorňující hierarchii cílů hospodářské politiky (viz obrázek 1), pak dalším možným měřítkem pro hodnocení úrovně ekonomiky jsou tzv. základní společenské hodnoty, za něž jsou ve vyspělých demokratických zemích světa považovány: pokrok, spravedlnost, svoboda a životní úroveň.

Obrázek 1 : Hierarchie cílů hospodářské politiky

Zdroj: Odvozeno dle Urban, L. a kol.: Hospodářská politika.

Pokrok

Pokrok je nejčastěji interpretován jako změna vedoucí k dosažení kvalitativně vyšší úrovně daného systému. V ekonomické teorii je pak pokrok spojován zejména s technologickými změnami ve výrobním procesu, tj. se zaváděním nových výrobních metod, jejichž implementace vede k růstu produktivity výrobních faktorů a k následnému posunutí hranice výrobních možností.

Spravedlnost

Obecně lze spravedlnost definovat jako soubor principů, vyjadřujících shodný přístup k jednotlivým členům dané společnosti, přičemž je třeba podotknout, že není možno zaměňovat spravedlnost s rovností, neboť z jednoho automaticky neplyne druhé. Z hlediska ekonomie má tento pojem význam především ve smyslu materiální spravedlnosti, která v sobě zahrnuje způsob, míru a stupeň redistribuce výstupů mezi jednotlivé ekonomické subjekty. Pojem spravedlnost je v ekonomické teorii nejčastěji spojován s problematikou přerozdělování důchodů a tím pádem také se zásadami zdanění ekonomických subjektů a to na základě tzv. distribuční spravedlnosti, jejíž pojetí vychází ze dvou principů a to: *princip horizontální spravedlnosti*, kdy je zapotřebí přistupovat k jednotlivým ekonomickým subjektům nacházejících se v analogických podmínkách podobným způsobem a to bez ohledu na dané ekonomické prostředí. Aplikuje-li se tento princip na příklad na problematiku přerozdělování důchodů, pak by všechny ekonomické subjekty, které dosahují stejné úrovně důchodu, musely být zatíženy stejným daňovým břemenem. Druhým principem je *princip vertikální spravedlnosti*, jež vychází z předpokladu spravedlivého přístupu k jednotlivcům nacházejících se v odlišných podmínkách. Z daného tedy jednoznačně vyplývá, že ekonomické subjekty, jež dosahují vyšší úrovně důchodu, by při uplatnění tohoto principu měly být zatíženy vyšším daňovým břemenem. Postulát vertikální spravedlnosti je tak při odborných diskuzích velmi často používán na obhajobu progresivního zdanění.

Svoboda

Svobodu chápeme jako stav, kdy v daném systému neexistují překážky, jež by bránily jednotlivci samostatně se rozhodovat o svých cílech a způsobech, jimiž hodlá těchto cílů dosáhnout. Je však nutno poznamenat, že svoboda volby každého jednotlivce má své limity, jež plynou z možné konfliktnosti či dokonce vzájemné vylučitelnosti cílů, které si tito jednotlivci stanoví. Tato restriktivní opatření jsou spojena především s činnostmi, jež vedou k omezování osobní svobody či dokonce vykořisťování jiného jedince, plýtváním přírodním bohatstvím, či monopolizací ekonomické aktivity.

Životní úroveň

Pod pojmem životní úroveň se rozumí stupeň hmotného blahobytu, jehož v dané společnosti dosahují jednotlivci či domácnosti. V ekonomické literatuře se nejčastěji životní úroveň měří množstvím statků a služeb, které jsou jednotlivými domácnostmi spotřebovány, přičemž většina analytiků zdůrazňuje, že stejná životní úroveň není reprezentována stejným množstvím statků a služeb, jež tyto domácnosti spotřebovávají. K porovnání životní úrovně jednotlivých ekonomických subjektů se z tohoto důvodu používají tzv. škály ekvivalence, jež členíme na komoditní a důchodové. Komoditní škály jsou číselné stupnice, které jsou aplikovány na úroveň spotřeby jednotlivých statků a služeb domácnostmi v různých společensko-ekonomických podmínkách. Takto sestavená škála umožňuje kvalifikovaný odhad úrovně spotřeby statků a služeb, jež zabezpečí dané domácnosti odpovídající životní úroveň. Důchodové škály jsou, podobně jako komoditní škály, číselnou stupnicí aplikovanou tentokrát na úroveň důchodu domácnosti v různých společensko-ekonomických podmínkách. Tato škála umožňuje odhadnout výši důchodu, jež jednotlivým domácnostem zabezpečí odpovídající životní úroveň. [21]

Kvantifikace takto definovaných cílů se jeví mnohem jednodušší než v případě cíle stěžejního. Přesto je nutno říci, že není možno využít jako kritérium úspěšnosti daného ekonomického systému pouze tyto ukazatele, ale je zapotřebí rozšířit tuto skupinu o tzv. základní či také tradiční cíle hospodářské politiky. Tradičními cíli hospodářské politiky jsou vnitřní a vnější ekonomická rovnováha. Vnitřní ekonomickou rovnováhu vystihuje hospodářský růst, cenová stabilita a dostatečná zaměstnanost. Pojetí ekonomického růstu se vztahuje především k reálnému hrubému domácímu produktu, respektive k tempu růstu reálného hrubého domácího produktu. Cenová stabilita je charakterizována cenovými indexy, ze kterých se vypočítává úroveň inflace. Dostatečná zaměstnanost je charakterizována mírou nezaměstnanosti. Vnější ekonomická rovnováha je v ekonomické teorii zpravidla pojímána jako stabilita zahraničně-ekonomických, přičemž hlavní důraz je kladen především na vyrovnanost platební bilance a stabilitu měnového kurzu. Ke

kvantifikaci vnější ekonomické rovnováhy ekonomická teorie i praxe nejčastěji využívá salda platební bilance, popřípadě sald jednotlivých dílčích bilancí. Pro účely této práce se bude využívat deficit salda běžného účtu platební bilance v poměru ku hrubému domácímu produktu.

3. Charakteristika základních makroekonomických ukazatelů z pohledu ekonomické teorie

3.1. Nezaměstnanost

„Nezaměstnanost je výrazem nerovnováhy na trhu práce, která je důsledkem nerovnovážného stavu hospodářství jako celku“²

Definice nezaměstnanosti

„Za nezaměstnaného považujeme člověka, který se aktivně uchází o zaměstnání. Počet nezaměstnaných se potom zjišťuje podle počtu zaevidovaných uchazečů o práci na pracovních úřadech (zapsání se do evidence a plnění případných dalších podmínek se zde považuje za aktivitu při hledání práce)“.³ U nezaměstnanosti měříme jednak absolutní počet, jednak míru nezaměstnanosti (procentní podíl nezaměstnaných na ekonomicky aktivním obyvatelstvu)

Každý nezaměstnaný představuje potenciální ekonomickou ztrátu (jedná se o produkci, co mohl vyrobit, avšak nevyrobil.). S tímto negativním jevem souvisí i výdaje ze státního rozpočtu, které opět snižují výkonnost ekonomiky v důsledku nutného zvýšení daňových sazeb a zároveň výdajů do ostatních odvětví. Nezaměstnanost může mít i kladný vliv na hospodářství, neboť určitý stupeň nezaměstnanosti, který nazýváme přirozenou nezaměstnaností, vyvolává větší pracovní aktivitu než plná zaměstnanost a tudíž dochází k zvyšování HDP. Nezaměstnanost jako problém není radno podceňovat, protože je drahá, ovlivňuje státní rozpočet, příjmy na sociální a zdravotní zabezpečení, prohlubuje ekonomický propad snížením příjmové hladiny dotčených rodin. Nezaměstnanost lze ale také chápat jako signál, že se ekonomika očisťuje, tj. že se zbavuje neefektivnosti. Co přežije, to se může stát základem nového růstu zaměstnanosti.

---

² Kraft J., Bednářová P.: Ekonomická teorie a její odraz v české ekonomice 90.let. ,TU Liberec 1997, str. 38

³ Rusmichová L., Soukup J. a kolektiv : Makroekonomie, Melandrium, Slaný 1997, str. 22

Příčiny nezaměstnanosti

Ke změně rovnováhy dochází pod vlivem změn nominální mzdové sazby (odbory, vládní regulace) či změnou nabídky a poptávky po práci. Nezaměstnanost ale existuje i při pružných nominálních mzdových sazbách. Na vznik nezaměstnanosti mají vliv také tyto níže uvedené skutečnosti:

- úpadek, snížení výroby
- zavádění nových technologií (menší potřeba pracovní síly)
- nasycení trhu zbožím dlouhodobé spotřeby

Formy nezaměstnanosti

Frikční nezaměstnanost

Tvoří ji lidé z práce propuštění, hledající vhodnou práci, absolventi škol, či lidé, kteří opustili svou dřívější práci z důvodu stěhování. Nejde tedy o nedostatek volných pracovních míst, ale o hledání existujících neobsazených míst. Můžeme ji jako celek považovat za dobrovolnou nezaměstnanost. Je to nezaměstnanost přechodná, krátkodobá, způsobená dobou věnovanou hledání nového pracovního místa (případně dobou věnovanou hledání prvního zaměstnání po ukončení studia). Její délka také souvisí s podporou v nezaměstnanosti poskytovanou státem. Frikční nezaměstnanost je prakticky nevyhnutelná (vláda by musela například nutit lidi, aby přijali první zaměstnání). Je do určité míry i žádoucí, protože lidé mohou chtít nějaký čas věnovat hledání práce. Takový čas může být dobře využit, protože první dostupné místo může být úplně nevyhovující. Nechat lidi si hledat lépe placenou, produktivnější práci není dobré jen pro ně samotné, ale přispívá to také k celkové efektivnosti ekonomiky.

Strukturální nezaměstnanost

Její odlišení od frikční nezaměstnanosti není zcela jednoznačné. Strukturální nezaměstnanost souvisí s odvětvovými strukturálními změnami v ekonomice, se strukturou trhu práce a povahou pracovních míst v ekonomice. Vzniká proto, že umístění a/nebo vlastnosti pracovní síly neodpovídají dostupným pracovním místům. To se může stát v důsledku poklesu poptávky po určitém výrobku, automatizace nebo jiné změny v technologii v důsledku přemístění výroby na jiné místo nebo proto, že noví zájemci o práci nemají kvalifikaci pro nabízená místa. Když se například zavírají doly, neboť uhlí je nahrazováno jinými komoditami, mnoho nezaměstnaných horníků není schopno najít si práci v místě bydliště – musejí se stěhovat nebo se rekvalifikovat. Strukturální nezaměstnanost může být podmíněna i bariérami v migraci za prací neboli nerovnováhou regionálních trhů, nejde tedy o vytváření nových pracovních míst růstem agregátní poptávky, ale o vytvoření souladu mezi strukturou volných pracovních míst a strukturou nabídky práce, a to v kvalifikačním a regionálním smyslu.

Cyklická nezaměstnanost

Cyklická nezaměstnanost je nejzávažnějším typem nezaměstnanosti. Vzniká tím, že v recesi jsou dělníci vysazováni a propouštěni a v konjunktúře jsou opět přijímáni. O cyklické nezaměstnanosti hovoříme, když je celková poptávka po práci nízká (na rozdíl od tzv. strukturální nezaměstnanosti, kdy je poptávka nízká jen v určitých oblastech a odvětvích).

Podmínkou cyklické nezaměstnanosti jsou nepružné mzdové sazby směrem dolů. Cyklická nezaměstnanost se též nazývá sezónní nezaměstnanost, protože je spojena s fázemi hospodářského cyklu v tržní ekonomice. Její vznik má za následek mezeru potenciálního produktu.

Nedobrovolná

Nezaměstnanost při které lidé jsou při stávajících mzdových podmínkách ochotni pracovat, ale nesehnali práci.

Skrytá nezaměstnanost

Faktická nezaměstnanost lidí, kteří nemají zájem být v registru pracovních úřadů (například ženy v domácnosti). Může být podstatná.

Neúplná nezaměstnanost

Jedná se o zaměstnanost na poloviční úvazek. Bývá projevem společnosti v boji proti masové nezaměstnanosti (je rovněž nazývána nepravá nezaměstnanost).

Na přirozenou míru nezaměstnanosti mají vliv demografické změny, které zesilují frikční nezaměstnanost (vyšší nezaměstnanost u určitých skupin – mladí lidé, rasové menšiny). Pokud převáží v populaci, má za následek silnější nezaměstnanost. Vliv mají také regulační zásahy vlády (vysoké sociální dávky, vysoké minimální mzdy mají za následek vyšší nezaměstnanost mezi nekvalifikovanými pracovníky), sociálně psychologické faktory (omezují migraci za prací) a dynamické strukturální změny. Také samotná nezaměstnanost může být brána jako příčina nezaměstnanosti – hystereze na trhu práce (po určité době bez zaměstnání lidé ztrácejí kvalifikaci)

Důsledky nezaměstnanosti

A/ Ekonomické

Jedná se o ztrátu produkce (nevytvoření části produktu) v podobě rozdílu mezi skutečným a potencionálním produktem, jde tedy o dopad cyklické nezaměstnanosti.

Tento vztah vyjadřuje Okunův zákon:

„Růst míry nezaměstnanosti nad přirozenou míru nezaměstnanosti o 1 % je spojen s poklesem produktu pod potenciální produkt o 2 %.“

Příčinou tohoto vztahu je, že na pokles odbytu reagují zaměstnavatelé často zkrácením pracovních úvazků (nikoli propouštěním) a zaměstnáváním kvalifikovaných pracovníků přechodně méně vytížených (jsou levnější než zaškolování nových pracovníků).

B/ Sociální

Jde o psychické zatížení vyvolané nezaměstnaností, které může vést k růstu nemocnosti, rozpadu rodin atd.

Dále dochází k destrukci etických hodnot a s ní spojené patologické jevy jako jsou kriminalita, alkoholismus, narkomanie, prostituce a k radikalizaci postižených skupin, které mají za následek politické dopady a rasově motivované nepokoje.

Snižování nezaměstnanosti

Jedná se o zmírňování dopadů pomocí sociálních dávek a příspěvků.

Snižování nezaměstnanosti neboli udržování vysoké zaměstnanosti se nazývá aktivní politika zaměstnanosti. Mezi hlavní nástroje aktivní politiky zaměstnanosti patří proticyklická politika, stimulace růstu zaměstnanosti a produktu, která je aktuální v případě mezery produktu při cyklické nezaměstnanosti, která je zvláště silná či dlouhodobá. Dále je to expanzivní poptávkově orientovaná měnová a fiskální politika, která vede k tvorbě nových pracovních míst. Také zlepšování informací o volných pracovních místech, vládou financované programy rekvalifikace, podpora migrace lidí za prací (příspěvky na dopravu), redukce sociálních dávek, redukce minimálních mezd vede ke snižování nezaměstnanosti.

Problémem nezaměstnanosti je zejména jaká míra určuje nezaměstnanost

- přirozená míra nezaměstnanosti (nad tuto míru vzniká přezaměstnanost, pod touto mírou se jedná o produkční mezeru)

- plná zaměstnanost- „normální zaměstnanost“ jako průměr za dlouhé časové období

- produkční mezeru – ekonomika, která nevyužívá své zdroje (v důsledku technologického pokroku se pohybuje pod potencionálním produktem)

3.2. Inlace

„ Inlace je projev ekonomické nerovnováhy, jejímž vnějším znakem je růst cenové hladiny. V důsledku toho dochází ke snížení kupní síly peněz.“⁴ Statistické vyjadřování inflace vychází z měření čistých cenových změn pomocí indexů spotřebitelských cen. Cenové indexy poměřují úroveň cen vybraného koše reprezentativních výrobků a služeb (cca 790) ve dvou srovnávaných obdobích. Jejich soubor je postupně agregován až do 12-ti hlavních oddílů spotřebního koše a to formou váženého aritmetického průměru individuálních cenových indexů. Váhy ve spotřebních koších byly pro výpočet indexů spotřebitelských cen (životních nákladů) stanoveny na základě struktury výdajů domácností podle výsledků statistiky rodinných účtů v roce 1999, které byly korigovány na základě údajů statistiky národních účtů.

Do spotřebního koše je zařazeno potravinářské zboží (potraviny, nápoje, tabák), nepotravinářské zboží (odívání, nábytek, potřeby pro domácnost, drogistické a drobné zboží, zboží pro dopravu a volný čas, zboží pro osobní péči aj.) a služby (opravárenské, z oblasti bydlení, provozu domácnosti, zdravotnictví, sociální péče, dopravy, volného času, vzdělávání, stravování a ubytování, osobní péče a služby finanční).

Informace o dosažené míře inflace jsou využívány např. pro účely valorizace mezd, důchodů a sociálních příjmů. V neposlední řadě jsou tyto informace využívány také v souvislosti s nájemními či jinými smlouvami, v nichž je zakotvena revize původně dohodnutého finančního plnění v závislosti na vývoji inflace.

Pro správnou interpretaci každého cenového indexu je nutno si vždy uvědomit, ke kterému období je počítán. Při vyjadřování míry inflace pomocí indexu spotřebitelských cen jsou často uváděna různá čísla, která, i když rozdílná, jsou správná. Podmínkou je přesné věcné, prostorové a časové vymezení. To znamená uvést jednoznačně období, za které je míra inflace uváděna a dále základ, k němuž se

---

⁴ Kraft J., Bednářová P.: Ekonomická teorie a její odraz v české ekonomice 90.let. ,TU Liberec 1997, str. 30

vymezené období porovnává. [4].

Nejčastěji jsou používány níže uvedené míry inflace:

1) míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen

-vyjadřuje procentní změnu průměrné cenové hladiny za 12 posledních měsíců proti průměru 12-ti předchozích měsíců- viz tabulka 1. Tato míra inflace je vhodná při úpravách nebo posuzování průměrných veličin. Bere se v úvahu zejména při propočtech reálných mezd, důchodů a pod.

Tabulka 1: Míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen

1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
10,0	9,1	8,8	10,7	2,1	3,9	4,7	1,8	1,8	0,1	2,8	1,9

Zdroj: ČSÚ

2) míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku

-vyjadřuje procentní změnu cenové hladiny ve vykazovaném měsíci daného roku proti stejnému měsíci předchozího roku. Jedná se tedy o dosaženou cenovou úroveň, která vylučuje sezónní vlivy tím, že se porovnávají vždy stejné měsíce- viz tabulka 2.

Tato míra inflace je vhodná ve vztahu ke stavovým veličinám, které měří změnu stavu mezi začátkem a koncem období bez ohledu na průběh vývoje během tohoto období. Bere se v úvahu při propočtech reálné úrokové míry, reálného zvýšení cen majetku, valorizací apod..

Tabulka 2 : Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku

Rok/měsíc	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1997	7,4	7,3	6,8	6,7	6,3	6,8	9,4	9,9	10,3	10,2	10,1	10,0
1998	13,1	13,4	13,4	13,1	13,0	12,0	10,4	9,4	8,8	8,2	7,5	6,8
1999	3,5	2,8	2,5	2,5	2,4	2,2	1,1	1,4	1,2	1,4	1,9	2,5
2000	3,4	3,7	3,8	3,4	3,7	4,1	3,9	4,1	4,1	4,4	4,3	4,0
2001	4,2	4,0	4,1	4,6	5,0	5,5	5,9	5,5	4,7	4,4	4,2	4,1
2002	3,7	3,9	3,7	3,2	2,5	1,2	0,6	0,6	0,8	0,6	0,5	0,6
2003	-0,4	-0,4	-0,4	-0,1	0,0	0,3	-0,1	0,1	0,0	0,4	1,0	1,0
2004	2,3	2,3	2,5	2,3	2,7	2,9	3,2	3,4	3,0	3,5	2,9	2,8
2005	1,7	1,7	1,5	1,6	1,3	1,8	1,7	1,7	2,2	2,6	2,4	2,2
2006	2,9	2,8										

Zdroj:ČSÚ

3) míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci

-vyjadřuje procentní změnu cenové hladiny sledovaného měsíce proti předchozímu měsíci- viz tabulka 3.

Tabulka 3 : Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci

Rok/měsíc	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1997	1,2	0,3	0,1	0,6	0,1	1,2	3,5	0,7	0,6	0,4	0,4	0,5
1998	4,0	0,6	0,1	0,3	0,1	0,3	1,9	-0,2	0,1	-0,2	-0,2	-0,2
1999	0,8	0,0	-0,2	0,3	-0,1	0,2	0,8	0,1	-0,1	0,0	0,2	0,5
2000	1,7	0,2	0,0	-0,1	0,2	0,6	0,6	0,2	0,0	0,3	0,1	0,2
2001	1,9	0,0	0,1	0,4	0,6	1,0	1,0	-0,2	-0,7	0,0	-0,1	0,1
2002	1,5	0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,3	0,5	-0,2	-0,5	-0,3	-0,2	0,2
2003	0,6	0,2	-0,1	0,2	0,0	0,0	0,1	-0,2	-0,5	0,1	0,5	0,2
2004	1,8	0,2	0,1	0,0	0,4	0,2	0,4	0,0	-0,8	0,5	-0,1	0,1
2005	0,7	0,2	-0,1	0,1	0,2	0,6	0,3	0,0	-0,3	0,9	-0,3	-0,1

Zdroj:ČSÚ

4) míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základnímu období (rok 2000=100)

- vyjadřuje změnu cenové hladiny sledovaného měsíce příslušného roku proti roku 2000 - viz tabulka 4.

Tato míra inflace je využívána pro analýzu dlouhodobých podrobných trendů (časových řad) vývoje cenových hladin a životních nákladů.

Tabulka 4 : Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základnímu období (rok 2000=100)

Měsíc/rok	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Leden	81,7	92,4	95,6	98,9	103,1	106,9	106,5	108,9	110,8	114,0
Únor	82,0	93,0	95,6	99,1	103,1	107,1	106,7	109,1	111,0	114,1
Březen	82,1	93,1	95,5	99,1	103,2	107,0	106,6	109,2	110,9	
Duben	82,6	93,4	95,7	99,0	103,6	106,9	106,8	109,2	111,0	
Květen	82,7	93,5	95,7	99,2	104,2	106,8	106,8	109,7	111,2	
Červen	83,7	93,8	95,8	99,8	105,2	106,5	106,8	109,9	111,9	
Červenec	86,6	95,5	96,6	100,4	106,3	107,0	106,9	110,3	112,1	
Srpen	87,2	95,3	96,7	100,6	106,1	106,8	106,7	110,3	112,1	
Září	87,8	95,4	96,6	100,6	105,3	106,2	106,2	109,4	111,9	
Říjen	88,1	95,3	96,7	100,9	105,3	105,9	106,3	110,0	112,8	
Listopad	88,4	95,0	96,9	101,0	105,2	105,7	106,8	109,9	112,5	
Prosinec	88,9	94,8	97,3	101,2	105,3	105,9	107,0	110,0	112,4	
Průměr roku	85,2	94,2	96,2	100,0	104,7	106,6	106,7	109,7	111,7	

Zdroj: ČSÚ

Typy inflace:

Mírná: Míra inflace se pohybuje do 10% ročně –tato inflace je slučitelná s normálním vývojem ekonomiky, v podstatě má pozitivní vliv na hospodářství, neboť aktivně ovlivňuje proces kapitalizace peněz a dochází k růstu hrubého domácího produktu.

Pádivá: Míra této inflace je v rozmezí 10% - 50% ročně - vliv této inflace může být jak pozitivní (jako u mírné inflace), tak i negativní (jako u hyperinflace). Záleží především na celkovém stavu ekonomiky, na dosavadním tempu inflace, ale i na vývojové fázi hospodářského cyklu.

Hyperinflace: Míra inflace je nad 50% ročně –hyperinflace má jednoznačně negativní vliv na hospodářství, neboť při ní nastává naprostá dezorganizace hospodářského života. Peníze přestávají plnit své funkce, ekonomické subjekty je přestávají přijímat jako všeobecný ekvivalent a ekonomika se postupně naturalizuje.

Inflace má celou řadu negativních důsledků, mezi něž patří snižování kupní síly peněz, znehodnocování peněz, snižování reálné mzdy, znehodnocení úspor. Dále způsobuje nejistotu u podnikatelů, zhoršuje informace o stavu ekonomiky, zvýhodňuje dlužníky, a naopak nezvýhodňuje věřitele.

3.3. Platební bilance

Na výši HDP má velký vliv rozdíl mezi exportem a importem. Struktura těchto dvou veličin je nejčastěji vyjádřena právě v platební bilanci.

Platební bilance je systematický statistický výkaz, který zachycuje ekonomické transakce se zahraničím (tj. mezi rezidenty a nerezidenty) za určité časové období (zpravidla jeden rok), provedený formou podvojného účetnictví. Základní struktura platební bilance vychází z metodiky k sestavování platební bilance Mezinárodního měnového fondu. Zahrnuje běžný, kapitálový a finanční účet, jehož součástí jsou devizové rezervy. Pro analytické účely je změna devizových rezerv vykazována odděleně od finančního účtu. Při sestavování měsíční platební bilance jsou devizové rezervy zahrnuty do finančního účtu.

Horizontální členění:

Běžný účet

-Obchodní bilance - eviduje hmotné toky, bez zřetele na to, zda byla v daném období realizována příslušná platba (peněžní tok). To znamená zahrnuje příjmy a výdaje z mezinárodního pohybu zboží.

-Bilance služeb – zahrnuje příjmy a výdaje z mezinárodního pohybu služeb, to znamená dopravu, pojištění, skladování, spoje, patenty, licence, právní a finanční služby, příjmy a výdaje spojené s diplomatickým zastupováním, reklamní a filmové poplatky, apod..

-Bilance výnosů - bilance důchodů z investic v zahraničí. Eviduje příjmy z dlouhodobých investic v zahraničí a výdaje spojené se zahraničními investicemi v domácí ekonomice (to znamená zisky, úroky, dividendy, renty, mzdy devizových rezidentů v zahraničí jako kredit a devizových nerezidentů v tuzemsku jako debet). Zahrnuje také zisky z arbitrážních operací se zlatem a devizami.

-Bilance běžných převodů – zahrnuje takové převody a platby, které nevedou ke vzniku zahraničních pohledávek, nebo závazků (dary, příspěvky, alimenty,

hospodářská pomoc, příspěvky mezinárodním organizacím, zahraniční penze, stipendia a podobně).

Kapitálový účet

- tvoří jej převody kapitálového charakteru související s migrací obyvatelstva, promíjením dluhům, vlastnickými právy k fixním aktivům (např. investiční granty) a převody nevyrobených, nefinančních hmotných aktiv (např. půda – pozemky pro zastupitelské úřady) a nehmotných práv (patenty, licence, autorská práva aj.)

Finanční účet

- zahrnuje transakce spojené se vznikem, zánikem a změnou vlastnictví finančních aktiv a pasiv vlády, bankovní a podnikové sféry a ostatních subjektů ve vztahu k zahraničí. Poskytuje informace o finančních (kapitálových) tocích v členění na přímé investice (základní kapitál a ostatní kapitál), portfoliové investice majetkového a dluhového charakteru, finanční deriváty a ostatní investice dělené z časového hlediska na dlouhodobé a krátkodobé a členěné podle základních sektorů (ČNB, obchodní banky, vláda a ostatní sektory), pod něž spadají dodavatelské a bankovní úvěry, půjčky, depozita, členské podíly v mezinárodních neměnových organizacích aj.

Devizové rezervy

- představují zahraniční aktiva ČNB (vklady v zahraničních bankách, poskytnuté úvěry, zásoba zahraničních cenných papírů, zlata a valut, rezervní pozice u MMF), která jsou snadno mobilizovatelná především jako zdroj přímého financování platební nerovnováhy i nepřímé regulace velikosti této nerovnováhy prostřednictvím intervencí na devizovém trhu.

Chyby a opomenutí

- tvoří odpočtovou položku mezi výsledným saldem běžného, kapitálového a finančního účtu na jedné straně a změnou devizových rezerv na straně druhé, představují saldo neidentifikovaných toků v běžném, kapitálovém a finančním účtu.
- [3]

Vertikální členění:

Debetní strana účtu - tvoří poptávku na devizovém trhu (dovoz zboží a služeb, vývoz důchodů, transferů, kapitálu, zvýšení devizových rezerv).

Kreditní strana účtu - tvoří na devizovém trhu nabídku deviz (vývoz zboží a služeb, dovoz důchodů, transferů, kapitálu, snížení devizových rezerv).

Platební bilance je sestavována v Kč čtvrtletně a počínaje údaji za leden 2003 Česká národní banka zveřejňuje základní položky platební bilance za jednotlivé měsíce ve struktuře požadované Evropskou centrální bankou. Do roku 2000 byla sestavována načítaně za období od počátku roku do konce příslušného čtvrtletí s tím, že čtvrtletní platební bilance se získávaly rozdílem hodnot za běžné a předcházející období. Od roku 2001 je vykazovacím obdobím čtvrtletí a bilance za delší časové období se získávají součtem jednotlivých čtvrtletí. Měsíční data jsou zpřesňována každé čtvrtletí na základě čtvrtletních statistických zjišťování, která zahrnují širší okruh respondentů mimo bankovní sektor. Platební bilance je publikována kromě Kč i v EUR a v USD, prokurzový přepočtení je používán průměrný kurs za vykazované období. Měsíční data jsou vykazována jen v Kč.

3.4. Hrubý domácí produkt (HDP)

„Makroekonomický produkt, pod kterým budeme mít nejčastěji na mysli hrubý domácí produkt (HDP), je představován produkcí tzv. finálních statků nově vytvořených v daném období (čtvrtletí, rok), jako výsledek společensky organizované a statisticky zachycené činnosti.“⁵

Informace o množství jednotlivých vyrobených statků (uhlí, aut, bot apod.), ať už v naturálních jednotkách (tunách, kusech apod.), nebo v peněžním vyjádření, jsou důležité pro různé analytické účely. Ke zjištění zkoumaného makroekonomického produktu, vytvořeného za určité období, však nelze sčítat hodnotu absolutně všech vyrobených výrobků a poskytnutých služeb v tomto období. Tato tzv. celková produkce typu výrobního obratu by např. v ekonomice ČR byla třikrát vyšší, než hodnota hledaného HDP. Je nutno vyloučit hodnotu meziproductů. Meziproducty jsou vstupy podniků v podobě statků jednorázově spotřebovaných nebo dále zpracovaných a upravených ve výrobě, jako zejména suroviny, energie, palivo, polotovary, materiály, služby podnikům. Důvodem vyloučení meziproductů z makroekonomických ukazatelů produkce je několikanásobné započítávání jejich hodnoty, ke kterému by došlo při sčítání hodnoty produkce všech podniků.

HDP zjistíme jako souhrn přidané hodnoty všech jednotlivých výrobců, respektive ve všech odvětvích. Ta je tvořena hodnotou výstupu podniku v podobě prodávaného produktu, zmenšenou o hodnotu spotřebovaných a zpracovaných meziproductů. Přidaná hodnota vyjadřuje hodnotu tzv. finálního produktu, který má podobu

- spotřebních statků, které jsou nakupovány domácnostmi nebo vládou; nejsou nakupovány podniky, nevracejí se dále do výroby,
- investičních statků vracejících se do výroby, kde doplňují a rozšiřují zásobu kapitálových statků a fungují v podnicích jako jeden z výrobních faktorů,
- exportovaných statků.

Při rozlišení statku na finální produkt a meziproduct nezáleží na naturální podobě statků, nýbrž na způsobu jejich užití ve sledovaném okamžiku. Uhlí, bankovní služba nebo

---

⁵ Helísek M. Makroekonomie, základní kurs, Melandrium, Slaný 2000, str. 19

chléb mohou být jak meziproduktem, využívá-li je podnik dále ve výrobě, tak finálním statkem, např. spotřebují-li je domácnosti jsou-li vyvezeny. Finálním statkem je v uvedeném příkladu auto (může sloužit jako spotřební nebo investiční statek, případně může být exportováno). Hodnota tohoto finálního statku odpovídá přidané hodnotě na všech stupních výroby. Jde o tzv. **výrobní (též odvětvovou) metodu** zjišťování makroekonomického výstupu. Vzhledem k zahrnutí hodnoty opotřebení fixního kapitálu jde o tzv. hrubou přidanou hodnotu. Národohospodářské statistiky vykazují tvorbu produktu agregovaně obvykle ve třech skupinách odvětví:

- primární sektor, který zahrnuje zemědělství, lesnictví, rybolov a těžbu,
- sekundární sektor, který zahrnuje zpracovatelský průmysl a stavebnictví,
- terciární sektor, v němž je doprava, obchod, spoje, finanční a jiné služby, včetně např. školství, zdravotnictví, veřejné správy, obrany aj.

Uvedený ukazatel makroekonomického produktu bývá označován jako hrubý produkt vzhledem k tomu, že je v něm zahrnuta i hodnota opotřebení fixního kapitálu (při jejím odečtení se jedná o čistý produkt).

Produkt lze dále specifikovat jako

- hrubý domácí produkt (HDP), který je výsledkem fungování výrobních faktorů umístěných v dané zemi, bez ohledu na to, kdo je jejich vlastníkem,
- hrubý národní produkt (HNP), který představuje výsledek fungování výrobních faktorů ve vlastnictví rezidentů dané země. Statisticky je tato okolnost zohledněna tím, že k HDP jsou připočteny důchody z výrobních faktorů ve vlastnictví rezidentů (tuzemců), které fungují v zahraničí, a odečteny důchody z výrobních faktorů ve vlastnictví nerezidentů (cizozemců), které fungují v dané národní ekonomice. HDP je tedy zvýšen, zkráceně vyjádřeno, o saldo zahraničních důchodů. Toto saldo může být jak kladné, tak nulové nebo záporné.

Druhým přístupem ke zjišťování makroekonomického produktu je **důchodová metoda**. Tvorbě statků odpovídá tvorba důchodů, plynoucích z poskytování služeb výrobních faktorů, potřebných k vytvoření daných statků. Tyto důchody jsou zároveň nákladem na získání služeb výrobních faktorů, proto je možno označit tuto metodu též jako nákladovou. Vyjádřením podílů jednotlivých příjemců důchodů na celkovém důchodu je

zároveň vyjádřeno prvotní rozdělení produktu. Sčítají se následující důchody (vždy před zdaněním):

- mzdy a platy, včetně ostatních nákladů zaměstnavatelů na pracovní sílu (zejména sociální a zdravotní pojištění);
- úroky získané domácnostmi a vládou, a to úroky čisté, tj. přijaté, minus vyplacené (úroky placené těmito subjekty jsou přerozdělením jiných důchodů);
- renty, zde chápáné jako důchody, plynoucí domácnostem z vlastnictví půdy a nemovitostí. Obsahují i tzv. imputované důchody (odhadem), tj. pomyslný příjem, který by vlastník vyplácel sám sobě při používání své vlastní nemovitosti;
- důchody ze sebezaměstnání (podnikatelé jako živnostníci apod.), z nichž senedá rozlišit složka pracovního důchodu a důchodu z podnikání;
- zisky ostatních podniků (před rozdělením akcionářům a podílníkům). Zisky jsou vyjádřeny jako rozdíel mezi přidanou hodnotou netto (tj. bez opotřebení fixního kapitálu) a mzdami.

Součtem uvedených důchodů se zjistí tzv. čistý domácí důchod, po připočtení znehodnocení kapitálu jde o hrubý domácí důchod, případně se jedná o ukazatele typu národní důchod v závislosti na zohlednění salda zahraničních důchodů. Pod zkráceným pojmem národní důchod se zpravidla má na mysli čistý národní důchod. Vzhledem k příbuznosti důchodových ukazatelů s ukazateli produktovými bývá například hrubý národní důchod označován též jako hrubý národní produkt v cenách výrobních faktorů, neboť příslušný důchodový ukazatel je determinován těmito cenami.

Dalším přístupem ke zjištění makroekonomického produktu, a to z hlediska jeho užití, **je výdajová (neboli spotřební) metoda**, která sčítá výdaje na nákup hodnoty, nově vytvořené v dané ekonomice, neboli výdaje na nákup statků (tedy spotřebních statků, investičních statků a exportovaných statků). V ČR jde o základní metodu. Jde o následující výdaje:

- 1) Výdaje domácnosti na spotřební statky (C), jak výrobky (u kterých bývají rozlišeny předměty dlouhodobé a krátkodobé spotřeby) tak i služby. Jedná se o největší výdajovou položku.

- 2) Soukromé výdaje na investiční statky neboli hrubé soukromé investiční výdaje (I). Jedná se o výdaje financované z podnikových zdrojů (nikoliv z veřejných rozpočtů). Pod pojmem investiční statky jsou statky doplňující a rozšiřující fyzický kapitál, včetně s nimi spojeného nehmotného příslušenství (software apod.). Nejde tedy o investice ve smyslu finančního investování (tvorba bankovních vkladů, nákup cenných papírů apod.) nebo o investice do lidského kapitálu (získání, udržení a zvýšení kvalifikace).
- 3) Výdaje vlády na nákupy výrobků a služeb (G). Tyto výdaje je možno rozčlenit na výdaje na investice a vládní výdaje na spotřební statky, nebo např. na výdaje vojenské a civilní apod. Při používání pojmu vládní výdaje je třeba vždy rozlišit, zda jde o výdaje na nákupy (G) nebo výdaje transferové (TR), tj. takové, za které vláda nezískává příslušnou protihodnotu. Transferové výdaje nepředstavují nákup statků vládou a jako takové nemohou být připočteny k celkovým výdajům. Příjemci transferů je však částečně vydávají na spotřebu případně na investice, kde jsou tedy zohledněny.
- 4) Čistý export (NX), tj. rozdíl mezi exportem (X) a importem (M) výrobků a služeb. Často jde o zápornou veličinu. Položku importu je nutno odečíst od celkových výdajů ($C + I + G + X$), protože v hodnotě finálních statků, nakoupených domácími subjekty (tzv. celkové domácí výdaje, $C + I + G$) nebo zahraničními subjekty (X), je obsažena též hodnota, vytvořená v zahraničí (M). Odečtením položky M se získají tzv. výdaje na domácí statky.

Souhrn všech uvedených skupin výdajů představuje peněžní hodnotu hrubého domácího produktu (HDP) v tržních cenách. Zohlední-li se saldo zahraničních důchodů, získá se hrubý národní produkt. Odečtením znehodnocení kapitálu se získá čistý domácí (národní) produkt.

K ocenění produktů je možno použít běžné ceny (ceny běžného roku), čímž se získá tzv. nominální produkt. Použijí-li se stálé ceny určitého základního roku jedná se o reálný produkt. Pro makroekonomickou analýzu se používá reálný produkt, protože při vyjádření produktu v běžných cenách (nominální produkt) a při jeho srovnání s produktem z předchozího roku není zřejmé, zda změna (zpravidla růst) nominálního produktu byla způsobena větším fyzickým objemem vytvořených statků, nebo pouhým vzestupem jejich

cen, nebo obojím. Použití stálých cen umožňuje vyjádřit fyzický vývoj produktu, tedy vývoj celkového fyzického množství výrobků a služeb. [10]

Čistý ekonomický blahobyť (NEW) - je ukazatel, který přesněji ukazuje výkonnost ekonomiky, protože zahrnuje negativní externality (znečištění životního prostředí), volný čas, šedou a černou ekonomiku. Díky zahrnutí externalit, volného času a šedé ekonomiky je obtížné zjistit velikost tohoto ukazatele.

Pro komparaci výkonnosti jednotlivých ekonomik se používá ukazatel hospodářský růst, respektive tempo růstu hrubého domácího produktu. Hospodářský růst je zpravidla definován jako zvyšování výstupu v daném ekonomickém systému, přičemž ekonomická teorie rozlišuje mezi krátkodobým a dlouhodobým růstem produkce. Krátkodobý růst je charakteristický zvyšováním využití výrobních kapacit a jeho mez je dána výrobním potenciálem dané ekonomiky, tj. množstvím disponibilních zdrojů a technologickým know-how. Na rozdíl od krátkodobého růstu produkce je pro dlouhodobý růst produkce charakteristická expanze výrobních kapacit, která vede k posunu hranice výrobních možností a tím pádem také k růstu potenciálního hrubého domácího produktu. Vzhledem k tomu, že krátkodobý růst je spojen pouze s kvalitnějším využitím stávajících výrobních kapacit, bude pod pojmem hospodářský růst míněno zvyšování úrovně potenciálního hrubého domácího produktu. V tomto okamžiku je zapotřebí poznamenat, že toto pojetí ekonomického růstu se vztahuje především k reálnému hrubému domácímu produktu, jenž vyjadřuje skutečnou hodnotu veškerých statků a služeb, vytvořených uvnitř dané země během určitého časového období (čtvrtletí, půlrok, rok) .

4. Vývoj základních makroekonomických ukazatelů v České republice od roku 1997

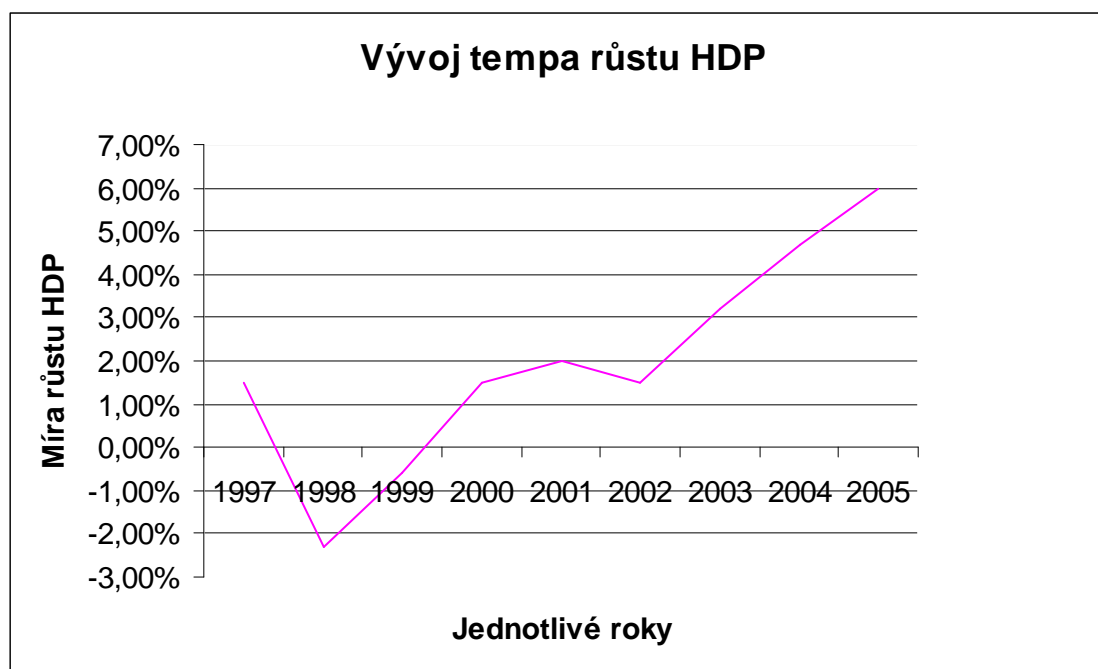
4.1. Vývoj tempa růstu hrubého domácího produktu

Tabulka 5 : Vývoj tempa růstu HDP (v %)

1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1,5	-2,3	-0,60	1,50	2,00	1,50	3,20	5	6

Zdroj: ČSÚ

Graf 1: Vývoj tempa růstu HDP

Zdroj: ČSÚ

Hrubý domácí produkt se v České republice po nepatrném přírůstku v roce 1997 o 1,5 procenta v roce 1998 snížil o více jak 3 procenta. Příčiny recese, zřejmě začínající již v roce 1997, je možné spatřovat v nedostacích a zanedbáních

v transformačním procesu a včas na ně nereagující hospodářskou politiku, ale také v těchto faktech: relativně vysoké investice ve své struktuře nezajišťovaly budoucí rozvoj, většina z nich byla orientována na obnovovací investice bez výraznější modernizace. Spíše se týkala lacinější a technicky starší techniky ze Západu, značná část byla vkládána do infrastruktury s opožděným nepřímým efektem na hospodářský růst. Některé z nich ani nemohly přinést rychlý efekt (jako například rozsáhlá výstavba a obnova budov bankovního sektoru, vybavování administrativy státní i podniků elektronikou, rozsáhlý nákup dopravních podnikatelských osobních prostředků). Krátkodobě na zmrazení a poklesu investic, a tím na snížení hospodářského růstu působila od léta 1997 do konce roku 1998 úvěrová politika ČNB. Úroky minimálně 16% při inflaci kolem 10 procent svázaly všechny, tedy nejen rizikové investiční projekty. Na zpomalení dynamiky růstu působila také záměrná restriktivní politika vlády omezováním státních výdajů, avšak i přes tyto snahy byl v roce 1997 a 1998 vykázan schodek státního rozpočtu. V roce 1999 byl vývoj ekonomiky charakterizován pokračováním krizového propadu české ekonomiky s prvními indiciemi zastavení hloubky propadu v posledních třech čtvrtletích roku a s náznaky, že trend se otáčí ve směru oživení hospodářství. Tendence vývoje české ekonomiky v podstatě navázaly na vývoj v roce 1998. Rok 2000 vrátil výkonnost ekonomiky na úroveň roku 1997, která byla těsně pod úrovní roku 1990. Hrubý domácí produkt v roce 2000 ve srovnání s rokem 1999 vzrostl o více jak 2 procenta. Ekonomická situace a hospodářský vývoj v roce 2001 navazovaly na řadu příznivých podmínek a tendence z roku předchozího. Na poptávkové straně ekonomiky měla na zrychlení dynamiky vliv hrubá tvorba fixního kapitálu, která se po zvýšení v roce 2000 o 4 procenta zvýšila v roce 2001 o dalších 7 procent. Hlavním motorem dynamiky se vzhledem ke svému rozsahu stala konečná spotřeba domácností, která se v roce 2001 zvýšila o 3,6%. Na nabídkové straně ekonomiky byl růst tažen zpracovatelským průmyslem. To v úhrnu vedlo k tomu, že se HDP za rok 2001 zvýšil o 2 procenta. V roce 2002 hospodářský vývoj navázal na tendence z předešlého roku, ale ne všechny podmínky byly tak příznivé jako v roce 2001. Na ekonomickou situaci měly také nepříznivý vliv katastrofální záplavy v povodí Labe a Vltavy. Tempo růstu HDP se z 1,5% v roce 2002 zrychlilo na 3,2 procenta v roce 2003. Impulsem na poptávkové straně ekonomiky zůstala i v roce

2003 konečná spotřeba domácností, která vzrostla v roce 2003 o 5,5 procenta. Za ní zůstala tvorba hrubého fixního kapitálu, která se v roce 2002 zvýšila o 0,6 %, v roce 2003 to bylo o 3,7 procenta. V roce 2004 byla míra růstu HDP rovna 5 procentům, kdy opět největším impulsem na poptávkové straně byla konečná spotřeba domácností, následována tvorbou hrubého fixního kapitálu. V roce 2005 bylo tempo růstu HDP 6 procent, což je nejvyšší zvýšení za samostatnou existenci České republiky. K tomuto růstu nejvíce přispělo pozitivní saldo zahraničního obchodu, ale také rostoucí spotřeba domácností.

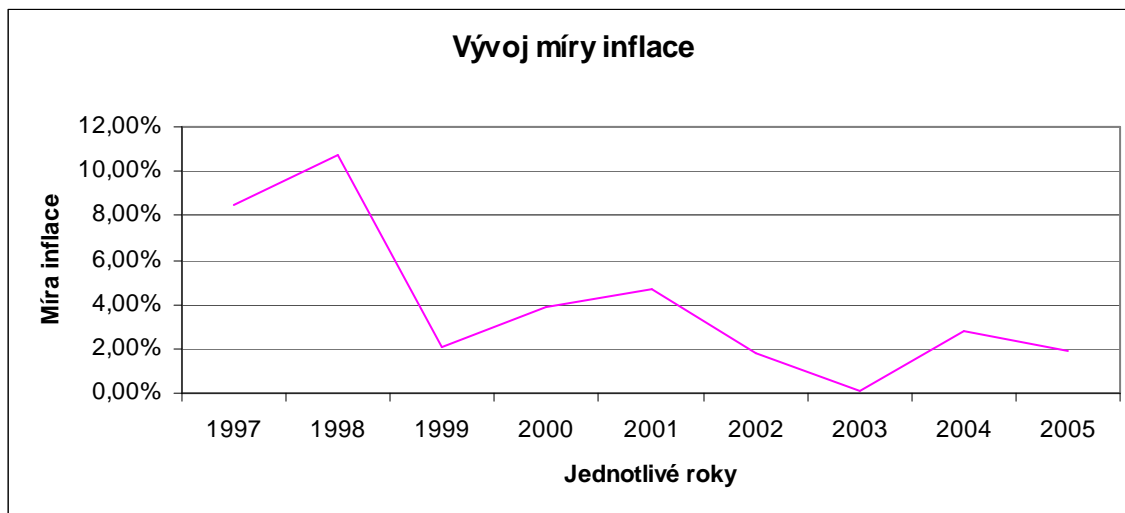
4.2. Vývoj inflace

Tabulka 6: Vývoj míry inflace (v %)

1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
8,50	10,70	2,10	3,90	4,70	1,80	0,10	2,80	1,90

Zdroj: ČSÚ

Graf 2 : Vývoj míry inflace

Zdroj: ČSÚ

Vývoj v roce 1997 a 1998 byl determinován dvěma protichůdnými skutečnostmi. Deregulace cen nájemného, paliv a energií prudce hnala inflaci nahoru, zatímco vývoj ostatních cen ji zpomaloval. Již v těchto letech je vidět, že snaha ČNB o postupné přibližování vývoje inflace s úrovněmi cen v EU byla úspěšná. V roce 1998 přineslo protiinflační tažení ČNB až neočekávaně nízký pohyb cen. Pro rok 1998 si stanovila ČNB jako hranici čisté inflace nejvýše 5%. Ve skutečnosti míra celkové inflace zahrnující i pohyb cen ovlivňovaný státní deregulační politikou a dalšími státními zásahy do cen, vzrostla ve srovnání s rokem 1997 jen o 2,2%. Snížení cenové hladiny ovlivnila především nízká míra deregulačních zásahů (telefonní poplatky, zvýšení cen tepla, vodného a stočného, spotřební daň z benzínu a tabáku), pokles a stagnace cen potravin. V roce 1999 došlo k mimořádnému průlomů v dezinflačním procesu, když míra inflace z roku 1998 ve výši 10,7 procenta se snížila na 2,1 procenta v roce 1999. Hlavním důvodem bylo přibrždění deregulace cen usměrňovaných státem a pokles cen potravin. V roce 2000 dezinflační proces pokračoval, ovšem s tím, že navázal na původní předpokládaný trend do roku 2005, který stanovil přiblížit se na dosah inflaci v Evropské unii. V roce 2001 míra inflace dále narůstala. Ve srovnání s rokem 2000 byl zaznamenán její nárůst ve výši 4,7 procenta. Celkový vývoj byl neurovnaný. Na vzestup inflace působil především nárůst vyplývající z deregulace cen nájemného, elektřiny a plynu, dopravy, pošt a telekomunikací, výrazně se zvýšily i ceny potravin. V roce 2002 se míra inflace zvýšila o necelá 2 procenta. Příčinou tohoto velmi nízkého nárůstu bylo mezi jinými zastavení deregulace cen a pokračující pokles dovozních cen, ovlivněný výrazným posílením kursu koruny. Při nízké míře inflace ceny průmyslových a zemědělských výrobců zůstaly dokonce pod úrovní roku 2001, vzrostly ceny stavebních prací, spojových výkonů a podnikatelských služeb. V roce 2003 se míra inflace zvýšila jen o 0,1 procenta, a dokonce v některých měsících došlo k deflaci. Příčinou tohoto velmi nízkého nárůstu bylo mimo jiné i zastavení deregulace cen a pokles dovozních cen, ovlivněný výrazným posílením kursu koruny. V roce 2004 byla míra inflace 2,8%. K tomuto růstu inflace přispíval zpožděný vliv daňových úprav (spotřební daň na cigarety) a rovněž ceny potravin, jejichž vývoj byl výrazně

ovlivňován růstem cen zemědělských výrobců. V roce 2005 se míra inflace rovnala 1,9%. Na tuto nižší úroveň mělo vliv znatelné zpomalení růstu cen ropy.

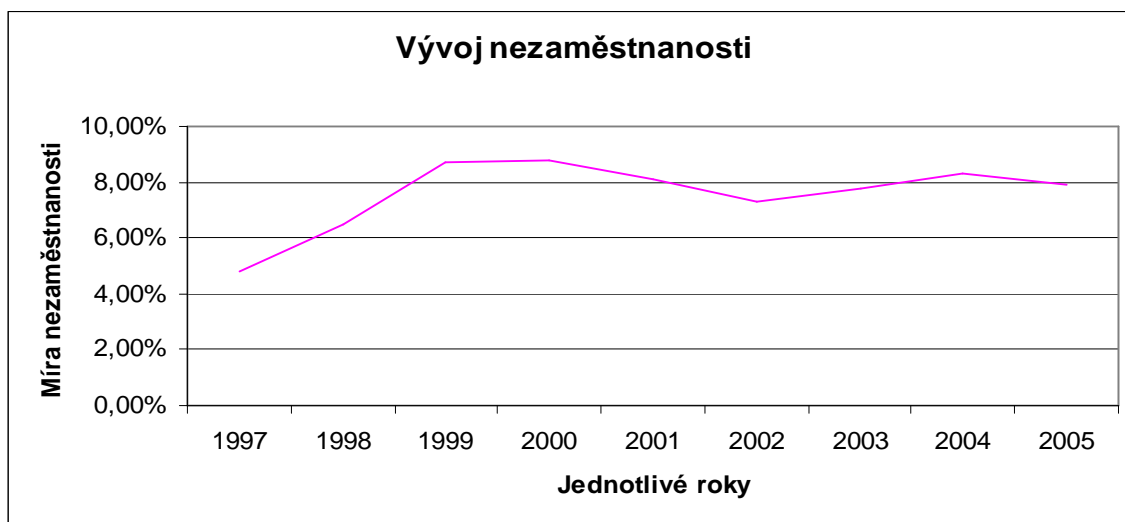
4.3 Vývoj nezaměstnanosti

Tabulka 7 : Vývoj nezaměstnanosti (v %)

1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
4,80	6,50	8,70	9	8	7,30	7,80	8,30	7,90

Zdroj:ČSÚ

Graf 3: Vývoj nezaměstnanosti

Zdroj:ČSÚ

V roce 1997 byla míra nezaměstnanosti na úrovni 4,8 procenta. Ekonomická aktivita (počet počtu pracujících a nezaměstnaných k počtu obyvatel nad 15 let) se v roce 1998 ve srovnání s rokem 1997 snížila z 61,3% na 60,8%. Výrazně se však změnil poměr mezi skutečně pracujícími a mezi nezaměstnanými. Počet

nezaměstnaných se za rok 1998 zvýšil o 100 tisíc, počet zaměstnaných osob se snížil o 80 tisíc. Na rozdíl se podíl počet nezaměstnaných mladých osob nastupujících do pracovního procesu a osoby dříve neaktivní, které se hlásí o práci. Trh práce se v roce 1998 změnil proti dřívější relativní vyrovnanosti mezi skutečnou nabídkou a poptávkou na razantní převahu nabídky. V roce 1999 bylo bolestí tržní ekonomiky v České republice stejně jako v ostatních transformujících se zemích vysoká nezaměstnanost. Ekonomická aktivita se oproti minulému roku mírně zvýšila na 60,9 procenta. Míra nezaměstnanosti se dostala téměř na 9 procent, což znamenalo, že každý jedenáctý pracovník byl bez práce. Hlavními příčinami byl krizový propad ekonomiky a restrukturalizace spojená se zastavováním neefektivních výroby, aniž by byly nahrazovány jinými pracovními příležitostmi. V roce 2000 se míra ekonomické aktivity snížila důsledkem stárnutí obyvatelstva. Míra nezaměstnanosti v tomto roce dosáhla úrovně 9 procent. Oživení ekonomiky a program národního boje s nezaměstnaností se zasloužily v roce 2001 o vytvoření nových pracovních míst a tak i míra nezaměstnanosti mírně klesla a to o jedno procento na úroveň 8 procent. Nezaměstnanost v republice se vyznačovala mimořádně vysokou územní diferenciací. Míra ekonomické aktivity v roce 2002 opět klesla a to na 59,7 procenta. Míra nezaměstnanosti v tomto roce mírně klesla a to na 7,2 procenta. V roce 2003 dosáhla míra nezaměstnanosti úrovně 7,8 procenta, což znamená že oproti minulému roku vzrostla o pouhých šesti desetin. Růst reálných jednotkových nákladů práce snižoval konkurenceschopnost domácí produkce nepřetržitě od roku 1993. V roce 2003 ve srovnání s rokem 2000 byly reálné jednotkové pracovní náklady o 10% vyšší. Ani v roce 2004 nebyl pokles počtu pracujících výrazný, míra nezaměstnanosti vzrostla jen nepatrně a to na úroveň 8,3 procenta. Míra nezaměstnanosti v roce 2005 byla 8,9 procenta. Důvodem tohoto malého vzrůstu je rostoucí ekonomika ČR, ale také aktivní politika zaměstnanosti, jejíž nástroje úřady práce hojně využívají. Pozitivně se vyvíjela situace v zaměstnávání absolventů a mladistvých. Důvodem je především zájem zaměstnavatelů o mladé zaměstnance, kteří umí pracovat s informačními technologiemi a znají cizí jazyky.

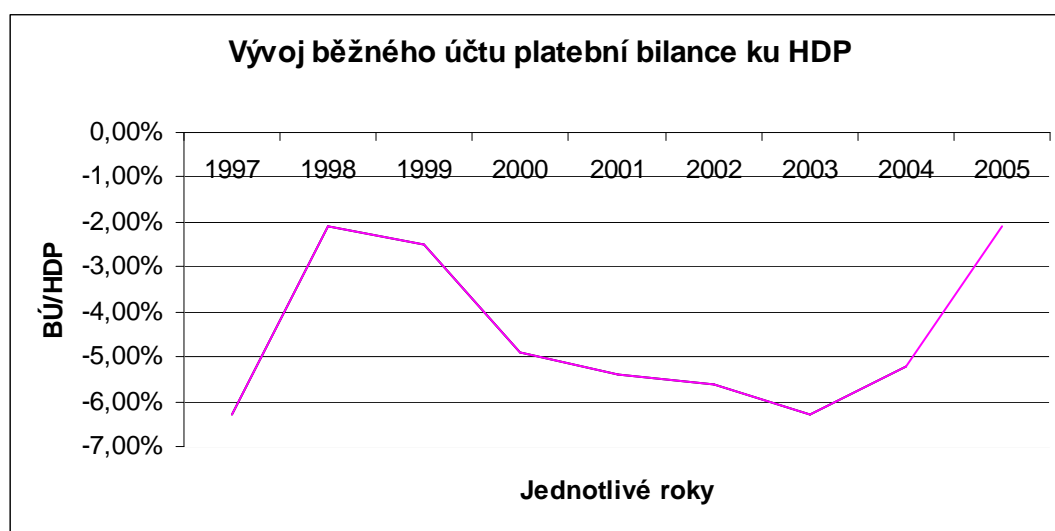
4.4. Vývoj platební bilance

Tabulka 8: Podíl běžného účtu platební bilance na HDP (v %)

1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
-6,3	-2,1	-2,5	-4,9	-5,4	-5,6	-6,3	-5,2	-2,1

Zdroj: ČNB

Graf 4: Podíl běžného účtu platební bilance na HDP (v %)

Zdroj: ČNB

K pozitivním tendencím došlo v roce 1998 ve vývoji běžného účtu platební bilance. Toto zlepšení se projevilo již v roce 1997. V roce 1997 deficit běžného účtu platební bilance dosáhl 6,3 % k poměru k HDP. V roce 1998 a 1999 se sice schodek běžného účtu k poměru k HDP snížil na 2,1% respektive na 2,5%, což bylo způsobeno převážně díky závratnému poklesu světových cen surovin a potravin. Na finančním (dříve kapitálovém) účtu platební bilance byl nejvyšší příliv investic, jejichž rozhodující složkou byly finanční prostředky z prodeje státního podílu v Investiční a Poštovní bance. V roce 1999 byl deficit obchodní bilance snížen o 11,1 miliardy korun, tj. o 14 procent oproti roku 1998. Obchodní schodek se v meziročním srovnání snižoval zejména ve druhém a v třetím čtvrtletí díky

zrychlování vývozu podpořeném oživováním poptávky v zemích Evropské unie. Růst dovozu byl v posledním čtvrtletí roku 1999 způsoben postupujícím hospodářským oživením české ekonomiky dané vývojem tržeb v maloobchodě a v průmyslu. V roce 2000 platební bilance navázala na pohyb platebních vztahů v předchozím roce. Poměr salda běžného účtu platební bilance k HDP, který naznačuje zdravý chod ekonomiky (mezinárodní mezní uznávanou hranicí je -5 procent), se po ozdravení v letech 1998 a 1999 znovu vrátil k mezní hranici a to na schodek 5 procent v roce 2000. V roce 2001 platební bilance navázala na pohyb platebních vztahů z roku předchozího. Pokračovalo pasivní saldo obchodní bilance, snížilo se aktivní saldo bilance služeb, narůstalo pasivní saldo bilance výnosů (odliv dividend a úroků do zahraničí) a aktivní saldo běžných převodů. Pasivum na běžném účtu především vlivem rostoucího pasiva obchodní bilance dosáhlo 3,0 miliard USD (v roce 2000 2,3 miliardy USD). Poměr salda běžného účtu k HDP byl v roce 2001 5,6 procenta. Platební bilance v roce 2002 navázala na pohyb platebních vztahů v minulém roce. Na běžném účtě pokračovalo pasivní saldo obchodní bilance, snížilo se aktivní saldo bilance služeb (vliv povodní na snížení turistiky), narůstalo pasivní saldo bilance výnosů a aktivní saldo běžných převodů (transfery bez protihodnoty jako jsou dary, penze, příspěvky a podobně). Pasivum na běžném účtě především vlivem rostoucího pasiva obchodní bilance dosáhlo 2,5 miliardy USD. Saldo běžného účtu platební bilance k HDP bylo na hranici 4,8 procenta. Platební bilance v roce 2003 v několika platebních vztazích doznala proti roku 2002 výrazných změn. Ve finančním účtu především nedošlo k mimořádnému přílivu přímých investic ze zahraničí jako v roce předešlém (privatizace plynovodu). Naproti tomu se zmenšil úbytek portfoliových investic a vysoká aktivita ostatních investic (krátkodobá) dosáhla znovu vysokého přírůstku. Na běžném účtu se sice pasivní obchodní bilance mírně snížila, ale vždy vysoká aktivní bilance služeb se nevzpamatovala ze ztrát vyplývajících z poklesu turistického ruchu po povodních z roku 2002. Výrazným způsobem pokračovalo pasivum z odlivu dividend a úroků ze zahraničního kapitálu, ačkoliv na toto pasivum měly vliv i rostoucí reinvestice podniků se zahraniční účastí. Pasivum na běžném účtu především vlivem pasiva bilance výnosů a s ním i pasiva obchodní bilance a vlivem zpevnění kurzu koruny k dolaru dosáhlo v přepočtu 5,6 miliard USD (v roce 2002 to bylo 4,2 mld. USD). Poměr pasivního salda běžného

účtu platební bilance k HDP byl v tomto roce 6,3 procenta. V roce 2004 se tento poměr rovnal 5,2 procenta. V roce 2005 dosáhl deficit běžného účtu platební bilance 61,7 miliard korun, což představovalo 2,1% HDP, deficit byl tak nejnižší od roku 1998.

5. Vývoj základních makroekonomických ukazatelů v Slovenské republice od roku 1997

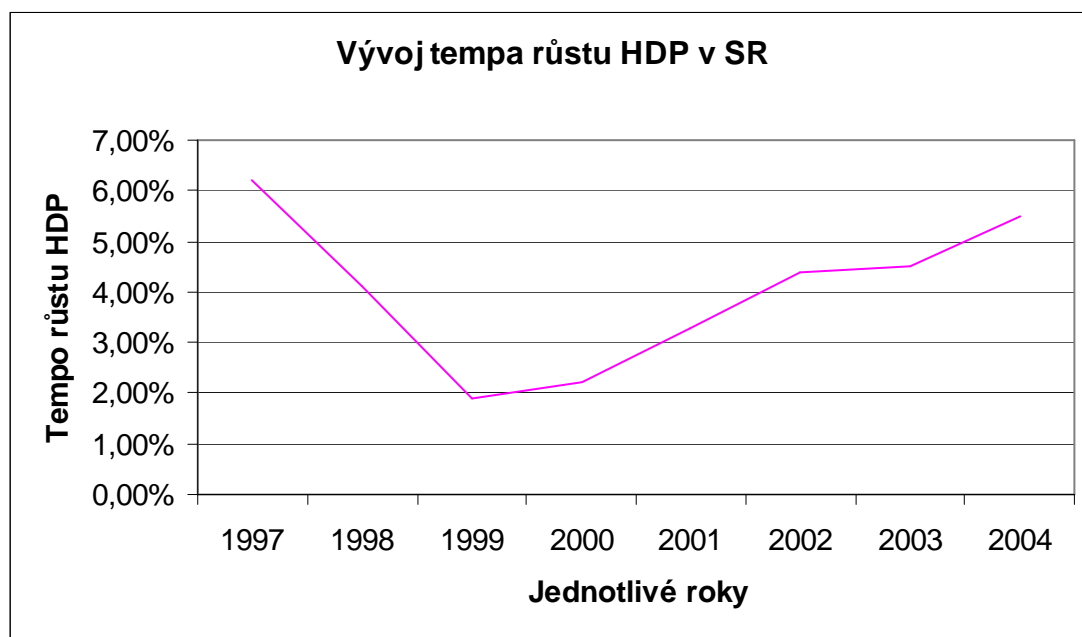
5.1. Vývoj hrubého domácího produktu SR

Tabulka 9: Vývoj tempa růstu HDP Slovenské republiky (v %)

1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
6,20	4,10	1,90	2,20	3,30	4,40	4,50	5,50

Zdroj:SŠÚ

Graf 5: Vývoj tempa růstu HDP v SR

Zdroj:SŠÚ

Slovenský hrubý domácí produkt rostl do roku 1998 průměrným tempem přibližně 6 procent ročně. V roce 1997 dosáhl úrovně 6,2 procenta. V roce 1998 byl hrubý domácí produkt na úrovni 4,2 procenta. V těchto letech byl růst HDP tažen investiční činností domácích podniků ,ale také spotřebou vlády. Dalšími růstovými

faktory tohoto období byl i poměrně vysoký růst konečné spotřeby domácností, který se pohyboval okolo 6 procent ročně, a ambiciózní vládní programy na rozvoj infrastruktury. Zlomovým bodem se ukazuje vývoj v roce 1999, kdy přírůstek hrubého domácího produktu byl pouze 1,9 procenta. Nejvíce překvapivý byl markantní pokles fixních investic (18,5%), absolutně poklesla též vládní spotřeba. V roce 2000 byl přírůstek HDP 2,2 procenta. V dalších letech se začaly projevovat první efekty provedených strukturálních změn, vyšší příliv privatizačních investic a růst ziskovosti podnikové sféry díky razantnímu polesu podnikové daně z příjmu (ze 40% na 29%). V roce 2001 vzrostl hrubý domácí produkt o 3,3 procenta, zejména díky obnovené investiční aktivitě a také opětovném růstu konečné spotřeby domácností. V tomto roce však bylo brzdou ekonomického růstu opětovné prudké zhoršení čistých exportů. V roce 2002 dochází k další pozvolné akceleraci růstu HDP, který je tažen z velké části soukromou spotřebou, vládními nákupy, růstem stavu zásob a mírným zlepšením čistých exportů. Oproti roku 2001 zaostává vývoj hrubých fixních investic. V roce 2002 vzrostl hrubý domácí produkt o 4,4 procenta. V roce 2003 pokračoval vývoj hrubého domácího produktu ve stejném růstu jako rok předcházející. Roční přírůstek HDP dosáhl v tomto roce 4,5 procenta. Hlavním faktorem tohoto vývoje byl především export slovenského zboží a služeb. V roce 2004 dosáhlo tempo růstu HDP 5,5 procenta, což je o jeden procentní bod více jak v roce předcházejícím. Růst HDP z hlediska užití souvisel se zvýšením domácí, ale i zahraniční poptávky a z hlediska nabídky byl tvořen především ve finančním zprostředkování, stavebnictví, průmyslu a v obchodě.

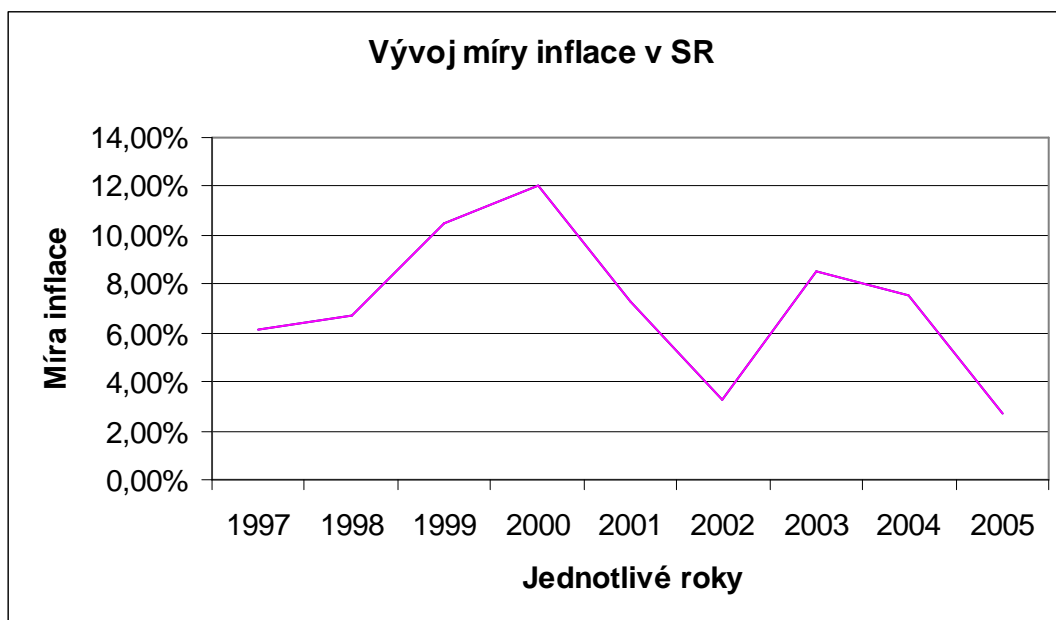
5.2. Vývoj inflace v SR

Tabulka 10: Vývoj míry inflace Slovenské republiky (v %)

1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
6,10	6,70	10,50	12	7,30	3,30	8,50	7,50	2,70

Zdroj: SŠÚ

Graf 6: Vývoj míry inflace v SR

Zdroj: SŠÚ

Období od roku 1996 do 1998 je učebnicovým příkladem selhání mixu fiskální a měnové politiky. Expanze fiskálních výdajů byla doprovázena stále restriktivnější měnovou politikou, která sice zabránila vzniku finanční krize, avšak prohlubování nerovnováhy nezabránila. Jediným účinným řešením se ukázala změna kurzového režimu v roce 1998. Míra inflace v roce 1997 byla 6,1 procenta, o rok později, v roce 1998 byla na úrovni 6,7 procenta. Kvýraznému růstu spotřebitelských cen došlo až v roce 1999 a 2000, kdy nová koaliční vláda deregulovala ceny energií, vody a nájemného. V roce 1999 dosáhla míra inflace 10,5 procenta. Na prudkém růstu cen

se rovněž projevilo zvýšení sazeb nepřímých daní a zavedení dovozní přírážky. V roce 2000 míra inflace dosáhla svého maxima a to 12ti procent. Od poloviny roku 2001 růst míry inflace začal zpomalovat a inflace dosáhla hodnoty 7,3 procenta. V roce 2002 byla míra inflace 3,3 procenta. Za tímto vývojem byla neochota vlády učinit v předvolebním období další kolo nepopulárních deregulací cen energií a bydlení pro domácnosti, deregulaci cen v dopravě a pokračovat ve sbližování sazeb DPH. Na poklesu inflace se rovněž projevila recese globální ekonomiky, pokles cen ropy a depreciace amerického dolaru. V roce 2003 míra inflace opět vzrostla na 8,5 procenta. Tento růst měly za následek další opožděné deregulace cen , které ovlivnily i vývoj v dalším roce. Dalším faktorem této situace bylo zvýšení nepřímých daní. Inflace v roce 2004 dosáhla 7,5 procenta. Hlavním hnacím motorem inflace na Slovensku je růst původně regulovaných a uměle držených cen do skutečných hodnot. To se projevuje především u bydlení, vody, elektřiny a plynu. Toto vše se zdražilo v uplynulém roce o 17,4 procenta. Další vliv na zvýšení inflace měly ceny alkoholu a tabáku, na které Slovenská republika uvalila po vzoru EU vyšší spotřební daně.

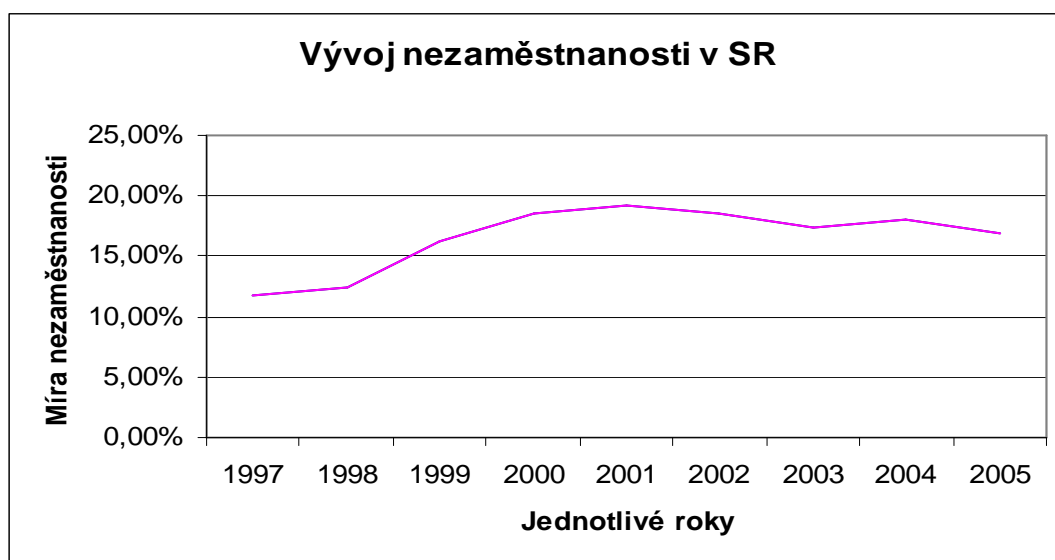
5.3. Vývoj nezaměstnanosti v SR

Tabulka 11: Vývoj nezaměstnanosti Slovenské republiky (v %)

1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
11,80	12,50	16,20	18,60	19,20	18,50	17,40	18,10	16,90

Zdroj: SŠÚ

Graf 7: Vývoj nezaměstnanosti v SR

Zdroj: SŠÚ

Vysoká míra nezaměstnanosti je jedním z největších problémů Slovenské republiky. V letech 1997 a 1998 se díky expanzivní hospodářské politice vlády podařilo snížit úroveň nezaměstnanosti na 11,8 procenta , respektive na 12,5 procenta v roce 1998. Po stabilizačních opatřeních v roce 1998 vzrostla míra nezaměstnanosti v roce 1999 až na 16,2 procenta. Problém vysoké nezaměstnanosti se týká ve větší míře nízkokvalifikované síly, která je méně schopna přizpůsobit se probíhajícím strukturálním změnám. Problém vysoké nezaměstnanosti nízké úrovně kvalifikace je ještě výraznější u velmi početného rómského etnika. Dalším aspektem vysoké nezaměstnanosti slovenského trhu práce je vysoký poměr dlouhodobě

nezaměstnaných, který přesahuje 55 procent všech nezaměstnaných. Část těchto problémů jde na vrub neadekvátní hospodářské politice. Jedná se především o příliš štědrý sociální systém v porovnání s vyšší minimální, ale průměrné čisté mzdy, která demotivuje zejména nízkokvalifikované pracovníky k hledání zaměstnání. V roce 2000 byla nezaměstnanost ve Slovensku na úrovni 18,6%. V roce 2001 se míra nezaměstnanosti dostala na rekordní výši 19,2 procenta, což je největší hodnota za celé sledované období. V roce 2002 začala míra nezaměstnanosti na Slovensku mírně klesat a to na úroveň 18,5 procenta. Na tomto příznivém vývoji měl vliv zlepšující se hospodářský růst. V roce 2003 byla nezaměstnanost 17,4 procenta. O rok později v roce 2004 byla nezaměstnanost téměř stejná a to na úrovni 18,1 procenta. V roce 2005 byla nezaměstnanost nižší a to 16,9 procenta. Na tomto příznivém vývoji měly hlavní zásluhu výsledky reforem, které se začali projevovat až koncem tohoto roku a vedly k růstu nových pracovních příležitostí. Dalším důležitým faktem je že drtivá většina zaměstnanců pracuje v prosperujících firmách a ne ve ztrátových a neprosperujících podnicích, kde jim hrozila ztráta zaměstnání jako to bylo běžné několik let dozadu.

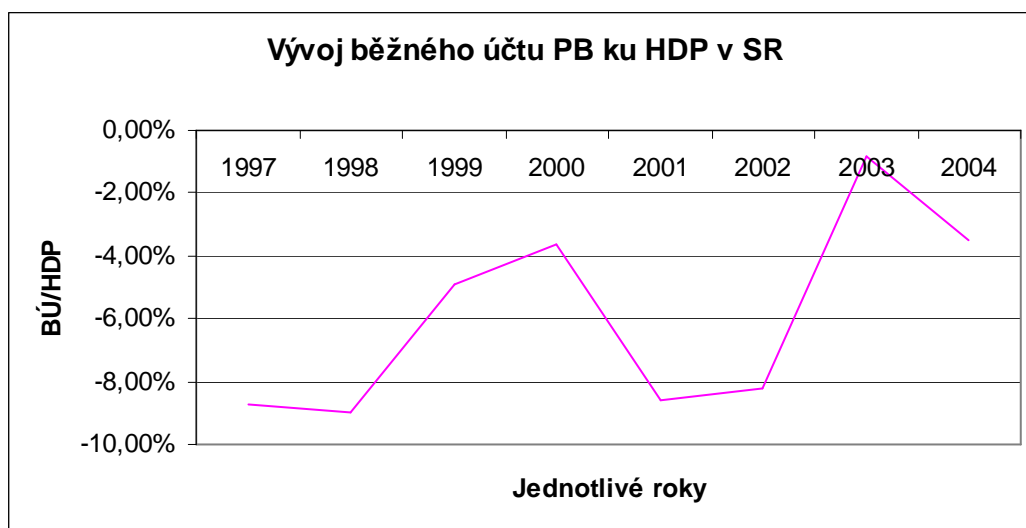
5.4. Vývoj platební bilance SR

Tabulka 12: Podíl běžného účtu platební bilance na HDP Slovenské republiky (v %)

1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
-8,70	-9	-4,90	-3,60	-8,60	-8,20	-0,80	-3,50

Zdroj: SŠÚ

Graf 8: Podíl běžného účtu platební bilance na HDP v SR

Zdroj: SŠÚ

Vysoký růst vládních výdajů doprovázený investiční aktivitou polostátních podniků při institucionálních a strukturálních reformách a při špatné koordinaci s monetární politikou vedl k rychlému prohloubení deficitu běžného účtu. Na růstu fiskální nerovnováhy se rovněž podílela nákladná reforma veřejné správy. Deficit běžného účtu platební bilance k hrubému domácímu produktu v roce 1997 byl na úrovni 8,7 procenta. V roce 1998 byl deficit na úrovni 9 procent. Po tomto nepříznivém vývoji přišla v roce 1998 silná fiskální restrikce (zejména omezení infrastrukturních investic a snížení tempa růstu mezd ve státním sektoru), která zbrzdila domácí poptávku a pomohla ke snížení

deficitu běžného účtu platební bilance ku HDP na úroveň 4,9 procenta v roce 1999. Tento příznivý vývoj pokračoval i v roce 2000, kdy deficit dosáhl 3,6 procenta. V roce 2001 se opět deficit běžného účtu platební bilance ku HDP zhoršil na úroveň 8,6 procenta. Za tímto zhoršením byl zejména pokles tempa daňových příjmů a nutnost splácet takzvané transformační dluhy v podobě nákladné restrukturalizace bank a státem vlastněných podniků před jejich privatizací. Trvalé deficity státního rozpočtu, ale i rozpočtu místních samospráv, prohlubující se problémy v penzijním systému, systému zdravotního pojištění a státem garantovaných půjček vede k deficitu běžného účtu ku HDP ve výši 8,2 procenta v roce 2002. V roce 2003 se podařilo deficit běžného účtu ku HDP snížit a to na úroveň 0,8 procenta. Tento nízký deficit se nepodařilo udržet a již v roce 2004 se rovnal 3,5 procenta.

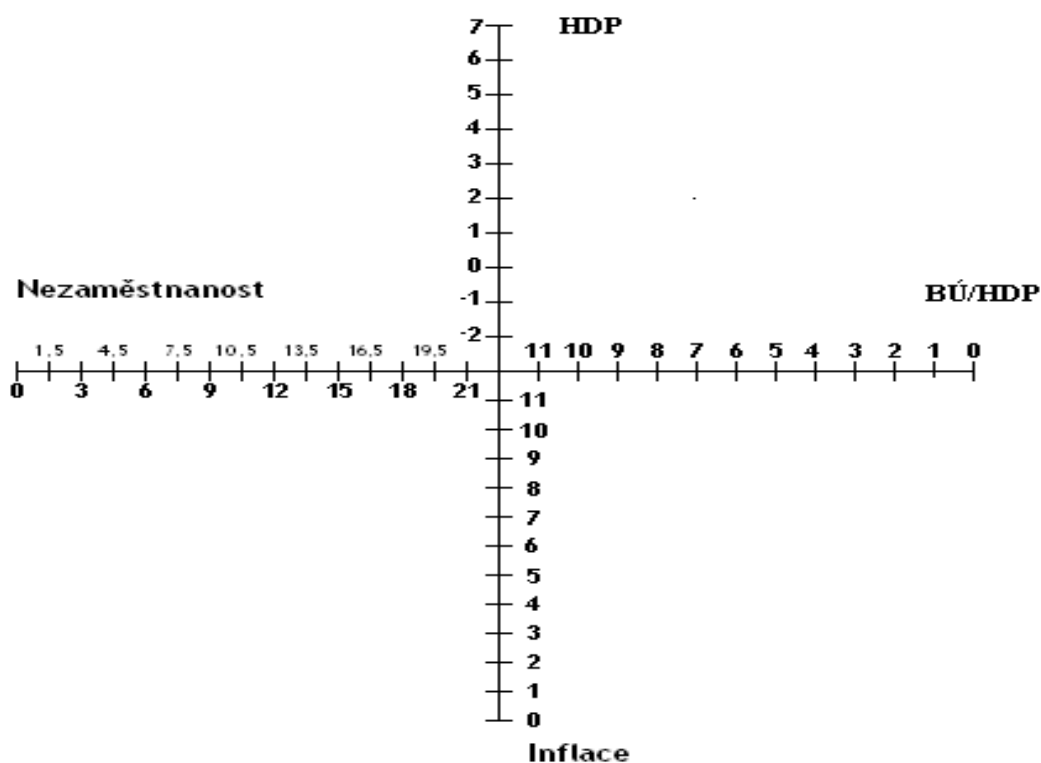
6. Komparace makroekonomických veličin prostřednictvím graficko analytického nástroje - magický čtyřúhelník

Při měření ekonomické výkonnosti země se v rámci makroekonomických analýz nejčastěji používá ukazatel hrubý domácí produkt na pracovníka, což plyne z obecného povědomí, že země, v níž je dosahováno vyšších hodnot produktivity práce, se zpravidla řadí do skupiny bohatších a ekonomicky rozvinutějších zemí. Dalším významným faktorem mající vliv na ekonomickou výkonnost země je stabilita cenové hladiny v situaci, kdy ceny i množství poptávaných statků a služeb jsou v maximální možné míře určovány působením tržních sil. Významnost tohoto tradičního cíle hospodářské politiky vyplývá především ze souvislosti mezi cenovou a makroekonomickou aktivitou. K měření úrovně cenové hladiny jsou v praxi nejčastěji používány cenové indexy, tj. indexní čísla reprezentující změnu určitého souboru statků a služeb mezi dvěma různými časovými úseky. Pomocí cenových indexů se určuje míra inflace. Dalším významným ukazatelem vypovídajícím o ekonomické výkonnosti země je míra nezaměstnanosti. V úzké vazbě s růstem nezaměstnanosti nad její rovnovážnou úroveň je ztráta výstupu a důchodu. Důsledkem dlouhodobého růstu nezaměstnanosti v daném ekonomickém systému je zvyšující se počet osob nacházejících se pod hranicí chudoby, což napomáhá k poklesu životní úrovně celé společnosti. Neméně podstatným ukazatelem vývoje dané ekonomiky je saldo platební bilance, popřípadě salda jednotlivých bilancí. Z výše uvedeného je zřejmé, že při komparaci jednotlivých ekonomik je zapotřebí použít co nejvíce ukazatelů týkajících se ekonomické výkonnosti zemí.

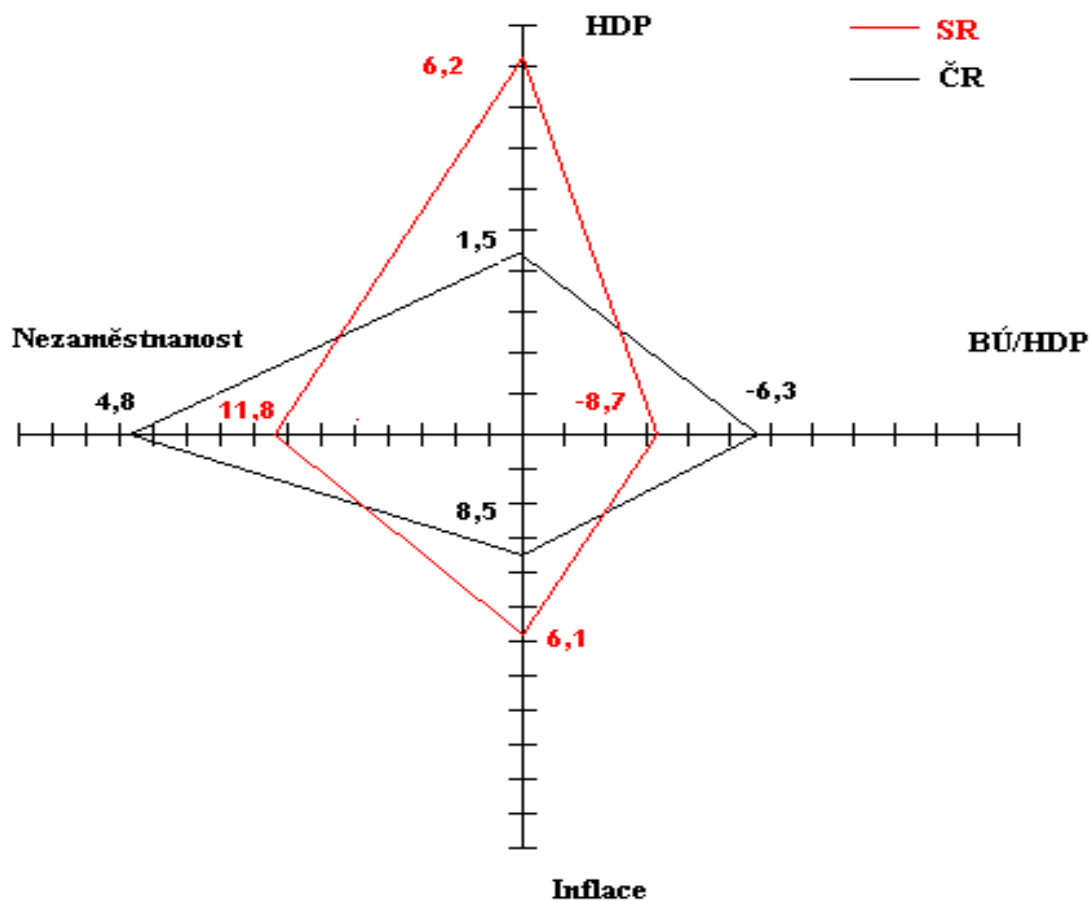
Užití graficko analytického nástroje magický čtyřúhelník je jeden ze způsobů, jak porovnávat výkonnosti daných ekonomik. Magický čtyřúhelník se skládá ze čtyř os, na něž se nanáší úrovně jednotlivých ukazatelů, konkrétně míra nezaměstnanosti, míra inflace, míra ročního přírůstku reálného hrubého domácího produktu a saldo běžného účtu platební bilance v poměru ku reálnému hrubému domácímu produktu. Obvykle je pro komparaci a hodnocení úrovně ekonomik vypočítáván obsah plochy daného čtyřúhelníku. Zde platí pravidlo, že čím větší je obsah plochy takového

magického čtyřúhelníku, tím je ekonomická výkonnost a úroveň země kterou tento čtyřúhelník charakterizuje vyšší. Pro následnou komparaci bude použit níže vyznačený osový kříž.(viz obr.2). Jak je z tohoto obrázku patrné, měřítko na ose nezaměstnanosti je v poměru 1:1,5 , což znamená, že jeden dílek na této ose znamená jeden a půl procentního bodu. Takto zvolené měřítko je z důvodu velké diferenciacce mezi nejnížší a nejvyšší hodnotou míry nezaměstnanosti komparovaných ekonomik. Zbylé tři osy jsou v měřítku 1:1. Dále je zřejmé, že na osách nezaměstnanosti, inflace a poměru deficitu běžného účtu platební bilance ku HDP čím menší jsou tyto hodnoty, tím dále budou od středu budou na grafu. Pouze u ukazatele tempa růstu HDP je tento trend obrácený, což znamená, že čím vyšší hodnoty tento ukazatel nabývá, tím je vzdálenější od středu.

Obrázek 2: Ukázka osového kříže graficko analytického nástroje magický čtyřúhelník

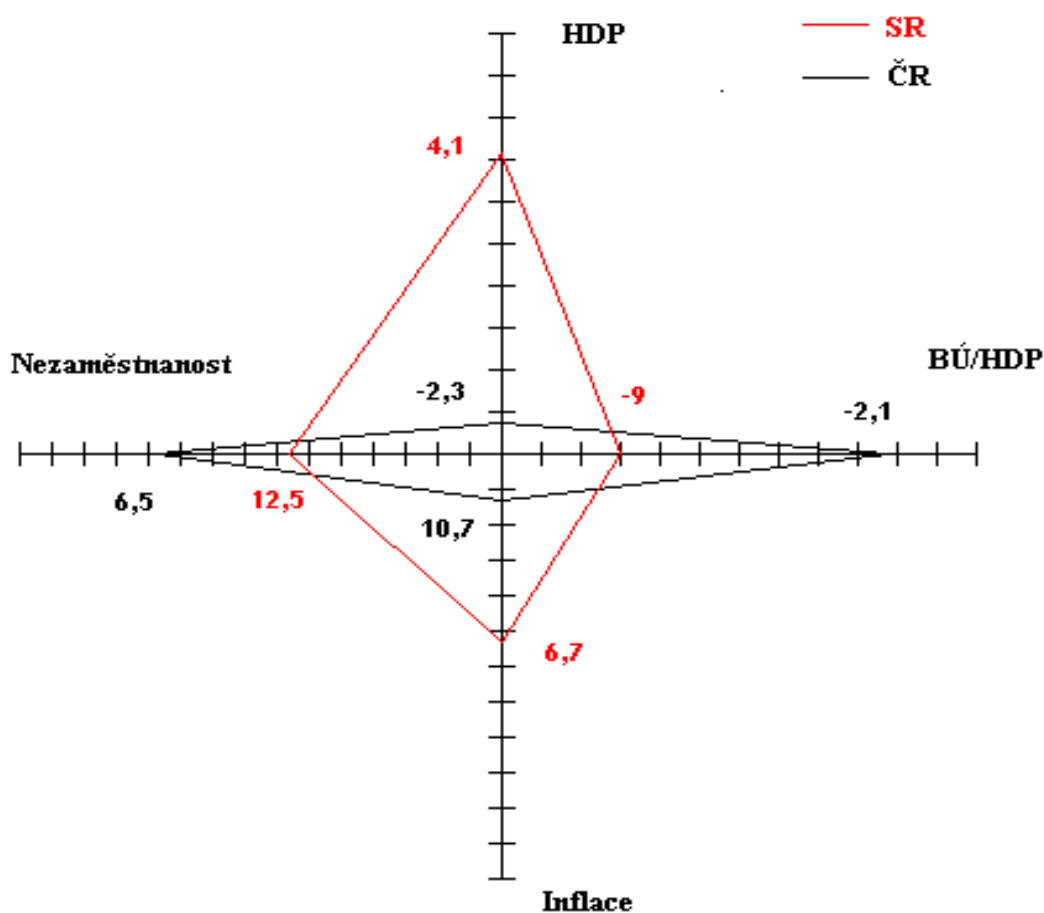
Graf 9: Magické čtyřúhelníky ČR a SR v roce 1997

Jak je z grafu 8 zřejmé, v tomto roce tempo růstu hrubého domácího produktu České republiky bylo na úrovni 1,5%, což bylo výrazně méně než tempo růstu HDP Slovenské republiky, které bylo na úrovni 6,2%. Příčiny tohoto rozdílu je možné spatřovat v nedostatcích a zanedbáních v transformačním procesu a včas na ně nereagující hospodářskou politiku v České republice. Míra nezaměstnanosti v České

republike byla o celých 7 procent nižší než ve Slovenské republice. V ČR dosáhla nezaměstnanost 4,8 %, v SR to bylo 11,8 %. Nezaměstnanost je jedním z největších problémů Slovenské republiky. Tato úroveň nezaměstnanosti byla docílena díky expanzivní hospodářské politice Slovenské republiky. Míra inflace v ČR byla na úrovni 8,5 %, což je o 2,4 procenta vyšší nežli ve Slovenské republice, kde se míra inflace pohybovala na úrovni 6,1 %. Příčinou vyšší inflace v ČR jsou hlavně vládní deregulace cen nájemného, paliv a energií, které hnaly míru inflace nahoru. Deficit běžného účtu ku HDP v ČR byl na úrovni 6,3%, což byl o 2,4 procenta nižší deficit než v SR, kde byl na úrovni 8,7 %. Tento vyšší deficit běžného účtu platební bilance ku HDP Slovenské republiky byl způsoben vysokým růstem státních výdajů doprovázený investiční aktivitou polostátních podniků při institucionálních a strukturálních reformách a také díky špatné koordinaci s monetární politikou v Slovenské republice.

Graf 10: Magické čtyřúhelníky ČR a SR v roce 1998

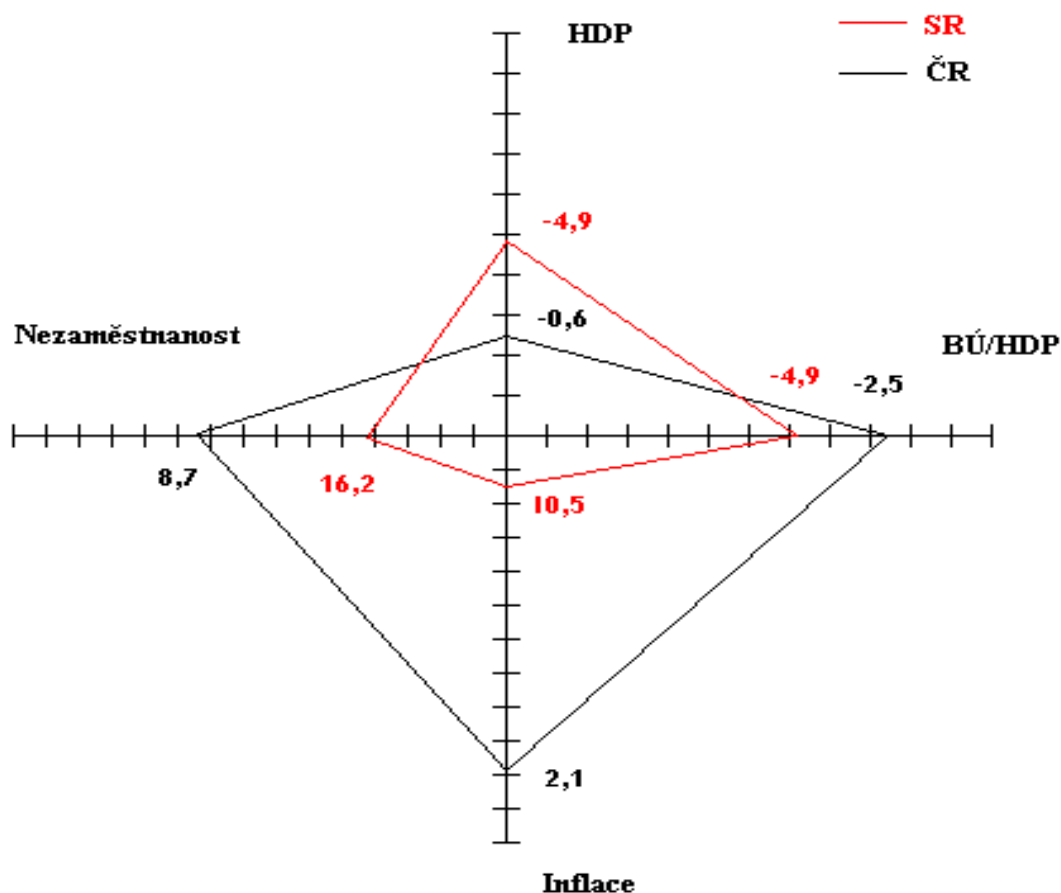

V roce 1998 bylo tempo růstu HDP v ČR záporné a to na úrovni 2,3 procenta. Oproti tomu tempo růstu HDP v SR bylo na úrovni 4,1%, což je o 6,4% více nežli tempo růstu HDP v ČR. Příčinou tohoto ne příliš dobrého vývoje v ČR působila úvěrová politika ČNB, která působila na zmrazení a poklesu investic. Dalším důvodem zpomalení tempa růstu působila také záměrná restriktivní politika vlády

omezováním státních výdajů. Nezaměstnanost v ČR dosáhla úrovně 6,5 procenta. Ve SR byla míra nezaměstnanosti o celých šest procent vyšší a to na úrovni 12,5 %. Úroveň inflace v ČR byla 10,7 %, což bylo o čtyři procenta více než v SR, kde dosáhla úrovně 6,7 %. Důvodem takto vysoké inflace v ČR byly deregulace cen nájemného, paliv a energií, které hnaly inflaci prudce vzhůru. Deficit běžného účtu platební bilance ku HDP byl v ČR 2,1% , tj o téměř sedm procent méně než v SR, kde deficit dosáhl úrovně 9 %. V tomto rozdílu hrál významnou roli vysoký příliv investic na finančním účtu platební bilance ČR, jejichž rozhodující složkou byly finanční prostředky z prodeje státního podílu v Investiční a Poštovní bance. Na horší stav platební bilance Slovenské republiky měl podíl vysoký růst vládních výdajů doprovázený investiční aktivitou polostátních podniků při institucionálních a strukturálních reformách a špatná koordinace s monetární politikou.

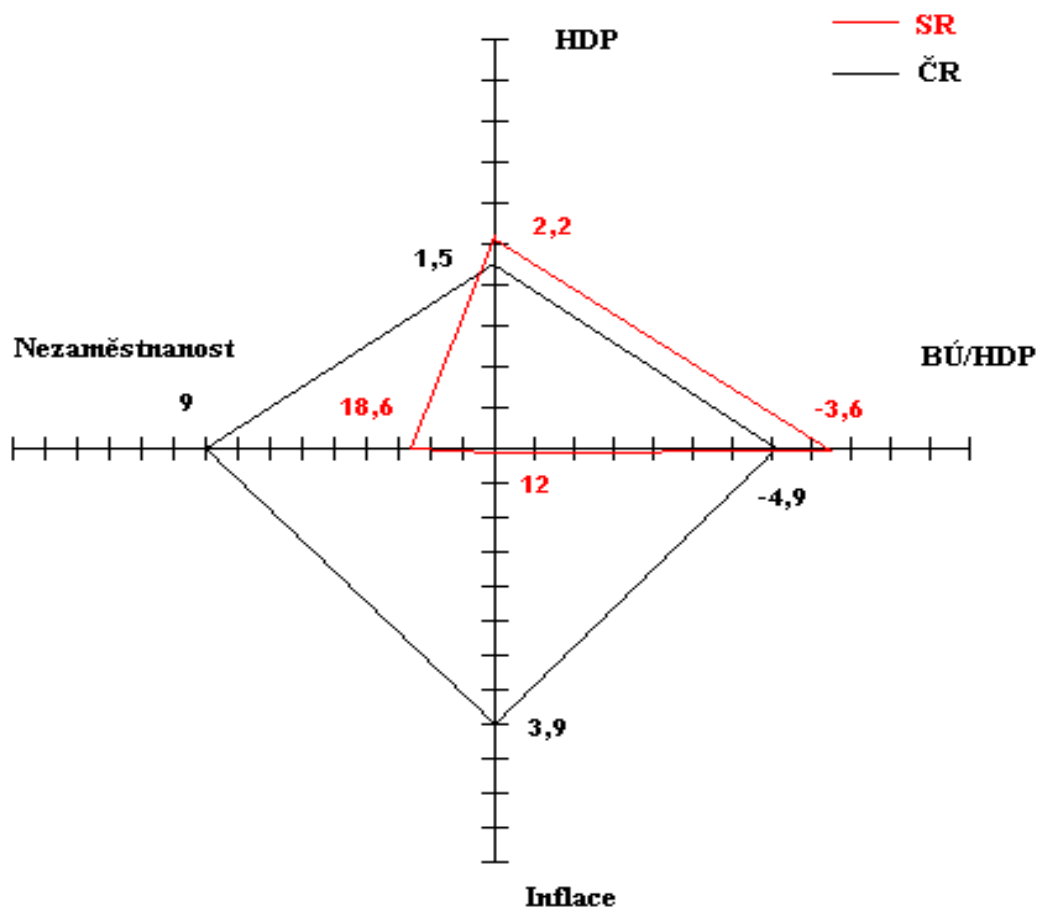
Graf 11: Magické čtyřúhelníky ČR a SR v roce 1999

V roce 1999 bylo tempo růstu HDP v ČR opět záporné a to na úrovni 0,6 %. Ve SR bylo o dva a půl bodu vyšší a to 1,9 %. Je patrné, že v České republice pokračoval krizový propad ekonomiky, který navázal na předešlý rok. Nízká úroveň tempa růstu HDP Slovenské republiky oproti roku předchozímu je dána markantním poklesem fixních investic a absolutním poklesem vládní spotřeby. Nezaměstnanost v ČR byla

na úrovni 8,7 %. V SR byla na úrovni 16,2 %, z čehož plyne že byla téměř dvojnásobná. Hlavními příčinami vyšší nezaměstnanosti v ČR oproti roku předchozímu byl krizový propad ekonomiky a restrukturalizace spojená se zastavováním neefektivních výroby, aniž by byly nahrazovány jinými pracovními příležitostmi. Na vysokou míru nezaměstnanosti v SR mělo vliv stabilizační opatření z roku předešlého. Míra inflace v ČR byla 2,1%, na Slovensku 10,5%. Hlavními důvody nižší míry inflace v ČR bylo přibrždění deregulace cen usměrňovaných státem a pokles cen potravin. Ve Slovenské republice se na zvýšené míře inflace podílela deregulace cen energií, vody a nájemného. Na prudkém zvýšení cen se rovněž projevilo zvýšení sazeb nepřímých daní a zavedení dovozní přírážky. Deficit běžného účtu platební bilance ku HDP byl v ČR 2,5%, což je o 2,4 procenta méně než v SR v tomto roce. Růst dovozu v ČR byl způsoben postupujícím hospodářským oživením české ekonomiky dané vývojem tržeb v maloobchodě a v průmyslu. Na snížení deficitu běžného účtu platební bilance SR měla vliv silná fiskální restrikce, zejména omezení infrastrukturních investic a snížení tempa růstu mezd ve státním sektoru.

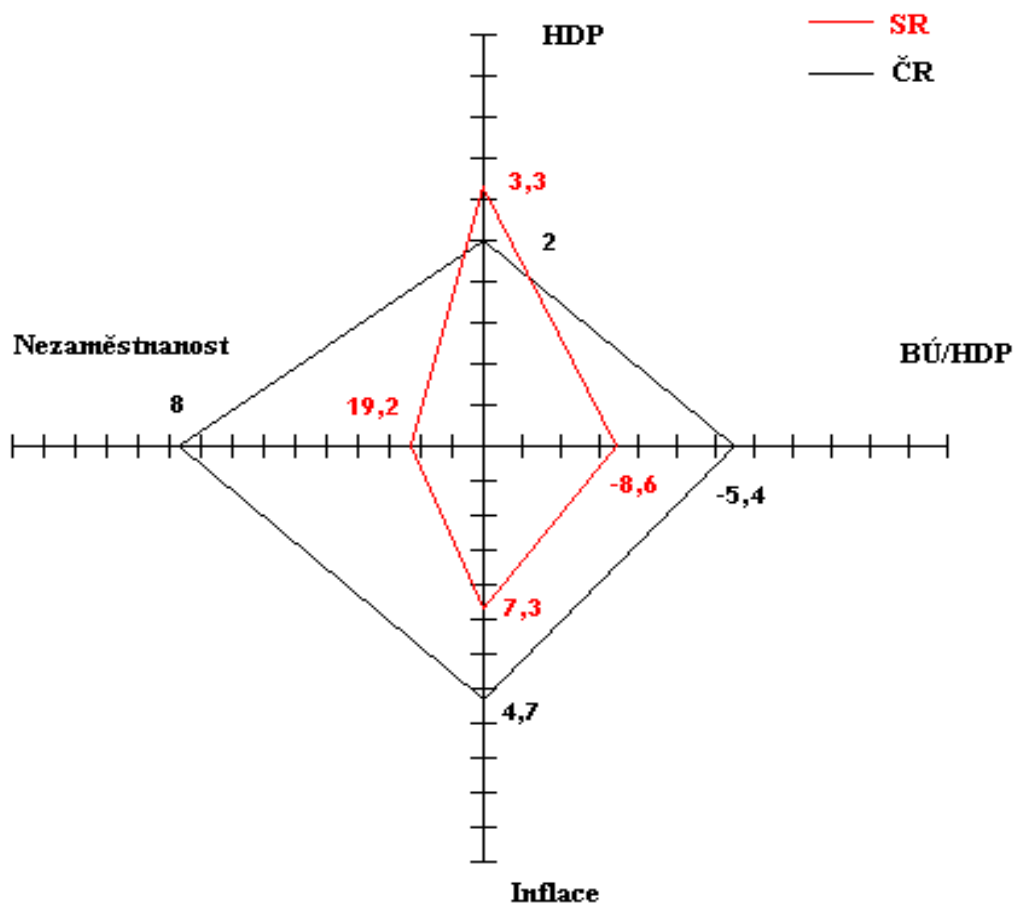
Graf 12: Magické čtyřúhelníky ČR a SR v roce 2000

V roce 2000 bylo tempo růstu HDP v ČR rovno 1,5 procenta, ve Slovenské republice 2,2 procenta. Na poptávkové straně ekonomiky měla na zrychlení dynamiky růstu HDP v ČR vliv hrubá tvorba fixního kapitálu. Nezaměstnanost v ČR byla na úrovni 9 procent. V e Slovenské republice byla více jak dvojnásobná a to 18,6%. Na výši nezaměstnanosti v SR má bezesporu vliv neadekvátní hospodářská

politika, zejména příliš štědrý sociální systém v porovnání s výší minimální, ale i průměrné čisté mzdy, která demotivuje pracovníky k hledání zaměstnání. Míra inflace v ČR byla 3,9 procenta, ve SR to bylo 12 procent. Na tuto vysokou úroveň inflace v SR měly vliv deregulace cen energií, vody a nájemného, zvýšení sazeb nepřímých daní a zavedení dovozní přírážky z roku předcházejícího. Poměr běžného účtu platební bilance ku HDP v ČR se po ozdravení v letech 1998 a 1999 vrátil k mezinárodní mezní uznávané hranici 5 procent a to na 4,9 procenta. Ve Slovenské republice tento deficit běžného účtu platební bilance dosáhl 3,6 procenta a navázal na příznivé podmínky z předcházejícího roku, které vycházejí z proběhlé fiskální restrikce, která zbrzdila domácí poptávku.

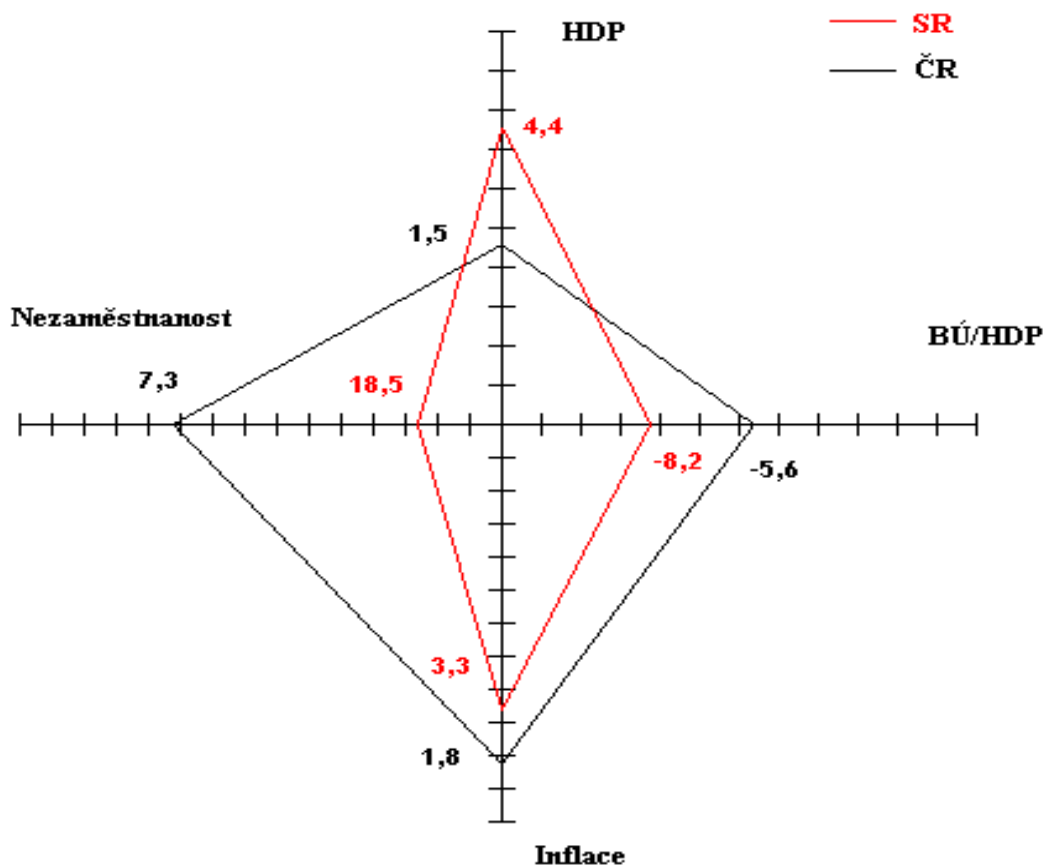
Graf 13: Magické čtyřúhelníky ČR a SR v roce 2001

Tempo růstu HDP v ČR bylo v roce 2001 na úrovni 2 procent. V SR to bylo 3,3 procenta, což je o více než jedno procento více než v ČR. Na poptávkové straně ekonomiky ČR měla na zrychlení dynamiky vliv hrubá tvorba fixního kapitálu. Hlavním motorem dynamiky v ČR se vzhledem ke svému rozsahu stala konečná spotřeba domácností. Na nabídkové straně ekonomiky byl růst tážen

zpracovatelským průmyslem. Ve Slovenské republice měly hlavní vliv na růst HDP zejména obnovená investiční aktivita a také opětovný růst konečné spotřeby domácností. V tomto roce však bylo brzdou ekonomického růstu další prudké zhoršení čistých exportů. Nezaměstnanost v ČR byla 8 procent, na Slovensku 19,2 procenta. V ČR mělo na vývoj nezaměstnanosti výrazný vliv oživení ekonomiky a program národního boje s nezaměstnaností, díky kterému vzniklo velké množství nových pracovních míst. Míra inflace v ČR byla 4,7 procenta, v SR 7,3 procenta. Na vzestup inflace v ČR působil především nárůst vyplývající z deregulace cen nájemného, elektřiny a plynu, dopravy, pošt a telekomunikací, výrazně se zvýšily i ceny potravin. Deficit běžného účtu platební bilance ku HDP byl v tomto roce na úrovni 5,4 procenta v ČR a 8,6 procenta ve Slovenské republice. Za zhoršením deficitu běžného účtu platební bilance SR stojí zejména pokles tempa daňových příjmů a nutnost splácet tzv. transformační dluhy v podobě nákladné restrukturalizace bank a státem vlastněných podniků před jejich privatizací.

Graf 14: Magické čtyřúhelníky ČR a SR v roce 2002

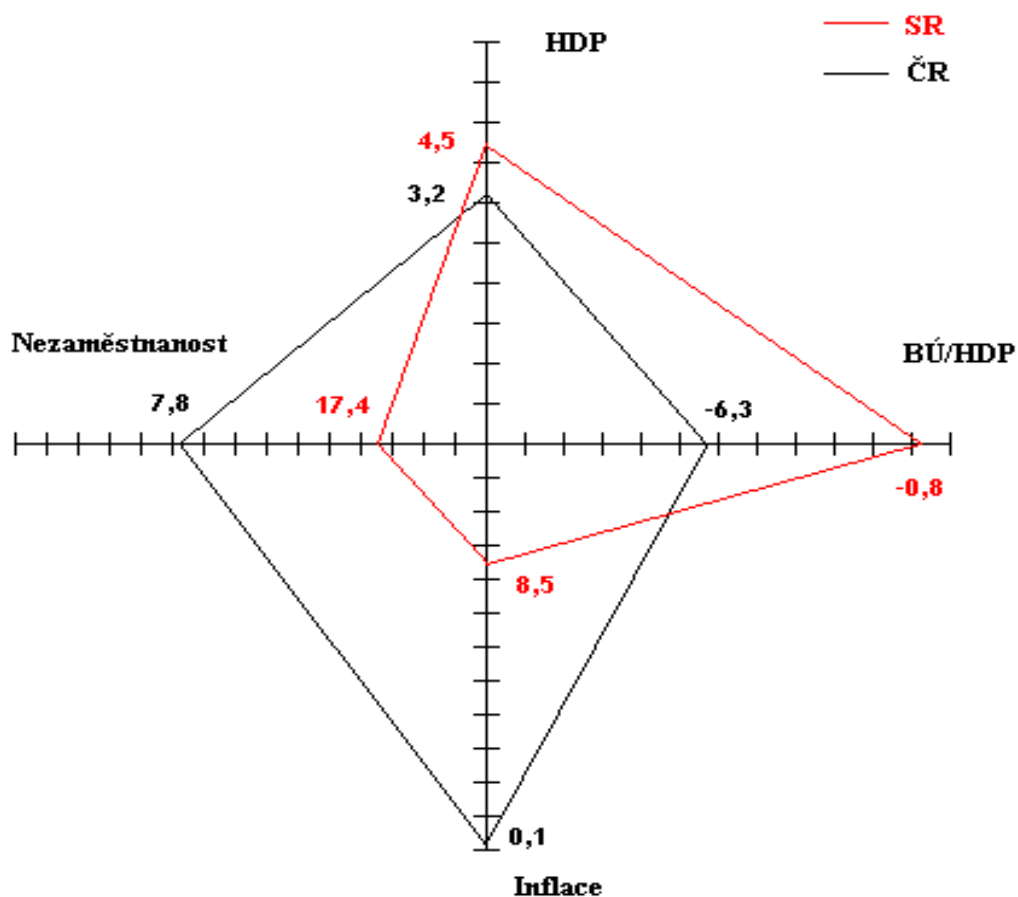

V roce 2002 bylo tempo růstu HDP v ČR rovno 1,5 procenta, ve SR 4,4 procenta. Tempo růstu HDP v ČR navázalo na vývoj v roce předešlém, ale ne všechny podmínky byly tak příznivé jako v roce 2001. Na tuto ekonomickou situaci měly také nepříznivý vliv katastrofální záplavy v povodí Labe a Vltavy. Nezaměstnanost v ČR byla na úrovni 7,3 procenta, ve Slovenské republice na úrovni

18,5 procenta. Míra inflace se v tomto roce v ČR pohybovala na úrovni 1,9 procenta, ve Slovenské republice to bylo 3,3 procenta. Příčinou tohoto velmi malého nárůstu míry inflace v ČR bylo mezi jinými zastavení deregulace cen a pokračující pokles dovozních cen, ovlivněný výrazným posílením kursu koruny. Při nízké míře inflace ceny průmyslových a zemědělských výrobců zůstaly dokonce pod úrovní roku 2001, vzrostly ceny stavebních a podnikatelských služeb. Za nízkou mírou inflace Slovenské republiky byla neochota vlády učinit v předvolebním období další kolo nepopulárních deregulací cen energií a bydlení pro domácnosti, deregulaci cen v dopravě a pokračovat ve sbližování sazeb DPH. Na poklesu inflace se rovněž projevila recese globální ekonomiky, pokles cen ropy a deprecie amerického dolaru. Deficit běžného účtu platební bilance ku HDP v ČR byl v tomto roce 5,6 procenta, ve Slovenské republice 8,2 procenta. Bilance služeb ČR se nevzpamatovala ze ztrát vyplývajících z poklesu turistického ruchu po povodních z předešlého roku. Další vliv na tuto situaci mělo zpevnění kurzu koruny k dolaru. Na větší deficit běžného účtu platební bilance ku HDP ve Slovenské republice měly vliv trvalé deficity státního rozpočtu, ale i rozpočty místních samospráv, prohlubující se problémy v penzijním systému, systému zdravotního pojištění a státem garantované půjčky.

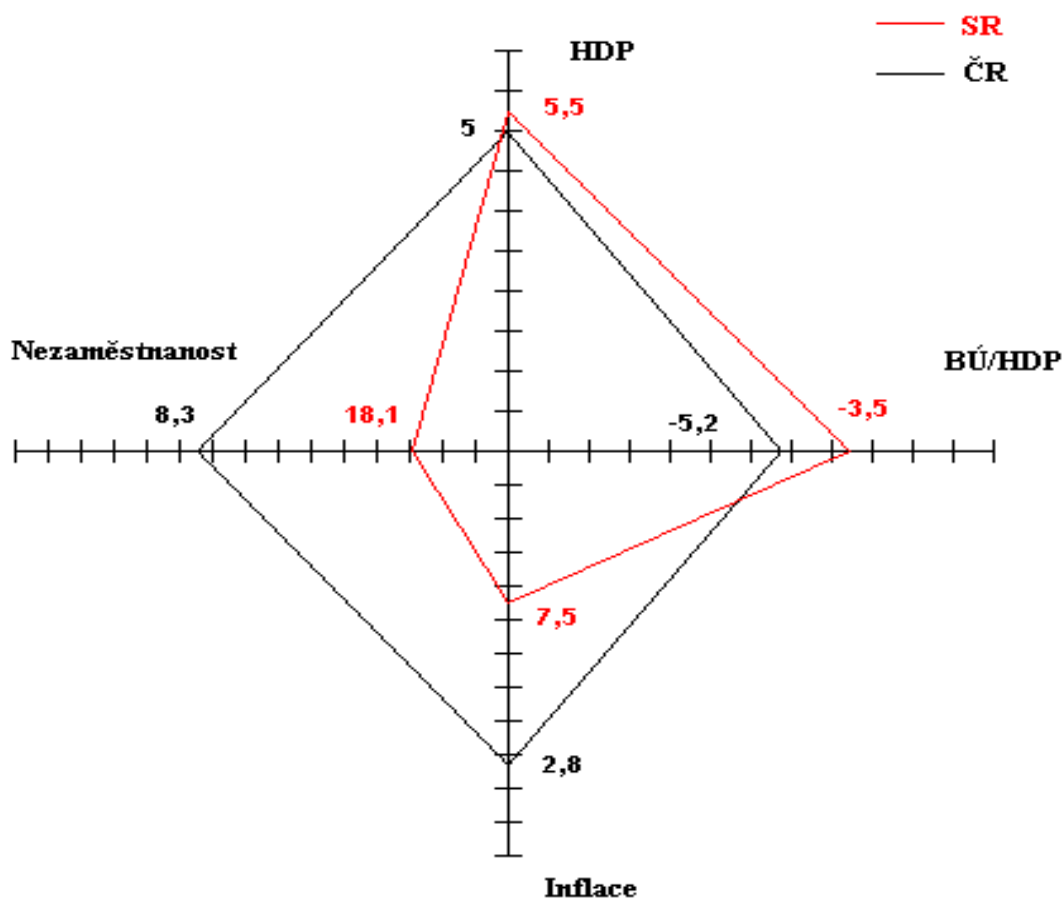
Graf 15: Magické čtyřúhelníky ČR a SR v roce 2003

V roce 2003 bylo tempo růstu HDP v ČR rovno 3,2 procenta, ve SR 4,5 procenta. Impulsem pro více než dvojnásobný růst HDP na poptávkové straně ekonomiky byla konečná spotřeba domácností, která v tomto roce vzrostla o 5,5 procenta, za ní byla tvorba hrubého fixního kapitálu, která se zvýšila o 3,7 procenta oproti roku předchozímu. V SR byl růst HDP tažen z velké části soukromou spotřebou, vládními

nákupy , růstem stavu zásob a zlepšením čistých exportů. Nezaměstnanost v ČR byla 7,8 procenta, na Slovensku to bylo 17,4 procenta. Na relativně nízkou míru inflace v ČR mělo vliv oživení ekonomiky a program národního boje s nezaměstnaností. Inflace v ČR v tomto roce byla na úrovni 0,1 procenta, což byla nejmenší inflace za sledované období. Ve SR byla inflace na úrovni 8,5 procenta. Příčinou takto velmi nízkého nárůstu inflace v ČR bylo mimo jiné i zastavení deregulace cen a pokles dovozních cen, vyvolaný výrazným posílením kurzu koruny. Jako příčina vysoké inflace ve SR lze uvést další opožděné deregulace. Poměr deficitu běžného účtu platební bilance ku HDP v tomto roce byl 6,3 procenta v ČR a 0,8 procenta ve SR. Platební bilance ČR doznala v několika platebních vztazích výrazných změn oproti předcházejícímu roku. Na běžném účtu se sice pasivní obchodní bilance mírně snížila, ale vždy vysoká aktivní bilance služeb se nevzpamatovala ze ztrát vyplývajících z poklesu cestovního ruchu po povodních z roku 2002.

Graf 16: Magické čtyřúhelníky ČR a SR v roce 2004

V roce 2004 bylo tempo růstu HDP rovno 5 procentům v ČR a půl procenta více, tedy 5,5 procenta na Slovensku. V ČR opět největším impulsem na poptávkové straně byla konečná spotřeba domácností následována tvorbou hrubého fixního kapitálu. Růst HDP ve SR z hlediska užití souvisel se zvýšením domácích, ale i zahraniční poptávky a z hlediska nabídky byl tvořen především ve finančním zprostředkování, stavebnictví, průmyslu a v obchodě. Nezaměstnanost v ČR dosáhla 8,3 procenta, na Slovensku 18,1 procenta. Na tento malý nárůst nezaměstnanosti

v ČR měla vliv rostoucí ekonomika a aktivní politika zaměstnanosti, jejíž nástroje úřady práce hojně využívají. Příčinou mírného poklesu nezaměstnanosti na Slovensku byly reformy, které se začaly projevovat až koncem tohoto roku. Inflace v ČR byla na úrovni 2,8 procenta, na Slovensku to bylo 7,5 procenta. Na výši inflace Slovenské republiky měly vliv opožděné deregulace, které ovlivnily i rok předcházející. Poměr deficitu běžného účtu platební bilance ku HDP v ČR byl na úrovni 5,2 procenta, na Slovensku to bylo 3,5 procenta. Meziroční snížení deficitu běžného účtu platební bilance v ČR bylo ovlivněno příznivým cenovým vývojem, oživením růstu zahraniční poptávky, ale především pokračujícími progresivními změnami na nabídkové straně a přenášením výroby ze zahraničí do ČR.

7. Závěr

Cílem této diplomové práce byla komparace základních makroekonomických ukazatelů České a Slovenské republiky. Před samotnou komparací těchto ukazatelů, bylo nutno vyřešit otázku, jak se dá měřit ekonomická výkonnost těchto zemí. Z tohoto důvodu se druhá část diplomové práce zabírala problémem analýzy pojmu ekonomická úroveň a následně pak charakteristikou metod, jichž je možno ke kvantifikaci tohoto ukazatele využít. Dle mého názoru lze v nejširším smyslu slova chápat ekonomickou úroveň hospodářského systému jako stav, jež je výsledkem dílčích aktivit jednotlivých ekonomických subjektů směřujících k naplnění stěžejního cíle hospodářské politiky, jímž je maximalizace blahobytu dané společnosti. Na základě analýzy jak vlastního pojmu společenský blahobyť, tak možností jeho konkrétní kvantifikace, jsem dospěl k názoru, že z hlediska měření ekonomické úrovně se reálné uplatnění tohoto ukazatele jeví buďto jako velmi složité či zcela nemožné. Vycházím-li z třístupňové pyramidy vyjadřující hierarchii cílů hospodářské politiky (viz obrázek 1), pak je zřejmé, že úroveň dosaženého společenského blahobytu je ve své podstatě závislá na míře naplnění základních společenských hodnot, jež jsou většinou autorů označovány za tzv. konečné cíle hospodářské politiky. Přestože lze tyto ukazatele, ve srovnání s relativně abstraktním pojmem společenský blahobyť, mnohem lépe kvantifikovat, jeví se pojetí ekonomické úrovně vycházející pouze z konečných cílů hospodářské politiky jako velmi úzké, v důsledku čehož jsem tuto skupinu indikátorů rozšířil o ukazatele vycházející z tradičních ekonomických cílů. Po této teoretické části práce jsem se věnoval vývoji základních ekonomických ukazatelů v České republice a následně v Slovenské republice. Další část byla věnována komparaci těchto ukazatelů pomocí graficko analytického nástroje magický čtyřúhelník. Cílem této části práce bylo ověření tvrzení, že ekonomická výkonnost České republiky je po celé sledované období na vyšší úrovni než ekonomická výkonnost Slovenské republiky. Jak je z šesté kapitoly zřejmé, toto tvrzení se pomocí mé analýzy nepotvrdilo. Již v prvním sledovaném roce 1997 je z magického čtyřúhelníku patrné, že díky vysokému přírůstku HDP a relativně nízké inflaci ve Slovenské republice je již v tomto prvním roce analýzy výkonnost Slovenské ekonomiky na stejné, ba dokonce na nepatrně

vyšší úrovni nežli výkonnost ekonomiky České republiky. Také další sledovaný rok a to rok 1998 vyvrátil pravdivost výše napsaného tvrzení. V tomto roce je tato skutečnost velice markantní a to zejména díky velkému rozdílu mezi tempem růstu HDP, který je o více jak 6 procent lepší ve Slovenské republice. Také ukazatel inflace Slovenské republiky je nižší a to o celé 4 procenta. Díky těmto dvěma výrazným rozdílům je i bez výpočtu obsahu plochy magického čtyřúhelníku zcela jasné že výkonnost Slovenské republiky v tomto roce je rozhodně na vyšší úrovni než výkonnost České republiky. Další sledované roky již naprosto přesvědčivě potvrzují tvrzení o lepší ekonomické výkonnosti České republiky.

V České ekonomice existuje prostor pro větší ambice v růstové výkonnosti a je dobře, že se to odráží v programu nové české vlády. Fiskální konsolidace je dominantní výzvou pro makroekonomickou politiku a není nezbytná pouze proto, aby se vláda vypořádala se stárnutím obyvatelstva a se snížením daňového břemene, ale i pro splnění podmínek pro vstup do eurozóny. Je dobré, že byl přijat program fiskální reformy, včetně návrhu systému víceletých souhrnných výdajových stropů a významných škrtů ve výdajích. K dnešnímu dni však byla implementována hlavně opatření ke zvýšení příjmů a plný rozsah výdajových opatření má být teprve realizován. Snaha o zabezpečení širokého politického konsenzu s důchodovou reformou je chválehodná, ale je třeba zdůraznit, že ať již nakonec bude zavedena jakákoliv reforma, bude muset přinést významné fiskální úspory. Zvláštní pozornost je třeba věnovat reformě zdravotního a penzijního systému, protože z demografických trendů v ČR je patrné, že se v několika příštích letech prudce zvýší podíl starých lidí v populaci. Mezi mnoha strukturálními politikami ovlivňujícími podnikatelské prostředí je třeba věnovat pozornost především administrativě a právním předpisům, které se týkají neživotaschopných firem a poměrně těžkopádných postupů pro zakládání firem a rozjezdu jejich činnosti. Ani trh práce není funkční tak, jak by měl být, a to se odráží v rostoucí nezaměstnanosti. Záměr znovu zavést rozšiřování právní závaznosti kolektivních smluv do mzdového vyjednávání by snížil flexibilitu určování mezd. Navíc vysoké daňové zatížení práce oslabuje nabídku a poptávku a vede k únikům do šedé ekonomiky. Špatná výkonnost se neodvíjí pouze z malé flexibility trhu práce, ale také z pasti chudoby, která hrozí

zvláště rodinám nezaměstnaných a z nízké mobility, částečně spojené s problémy na trhu nájemního bydlení.

Jak je z této práce zřejmé hlavním problémem ekonomiky Slovenské republiky je velmi vysoká míra nezaměstnanosti. Doporučení pro hospodářskou politiku Slovenska je proto zaměřeno na boj proti nezaměstnanosti. Hlavním problémem je dle mého názoru příliš štědrý sociální systém v porovnání s výší minimální, ale i průměrné čisté mzdy, která demotivuje zejména nízkokvalifikované pracovníky k hledání zaměstnání. Problém vysoké nezaměstnanosti se týká ve větší míře nízkokvalifikované síly, která je méně schopna přizpůsobit se probíhajícím strukturálním změnám, proto dalším řešením dle mého názoru je větší množství rekvalifikačních kurzů ve spolupráci s úřady práce.

Seznam použité literatury:

1. CORDEN, W.M. *Trade Policy and Economic Welfare*. 5th edition. Oxford: Clarendon Press, 1989 ISBN 0-19-828401-2
2. CZESANÝ, S. *Tendence a faktory vývoje hospodářského cyklu v ČR*. Politická ekonomie. Č.1, Praha: VŠE Praha, 2005. Str. 31 – 42. ISSN 0032-3233
3. ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA [online]. Dostupné z <<http://www.cnb.cz>>
4. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online]. Dostupné z <<http://www.czso.cz>>
5. FISCHER, S., DORNBUSCH, R. and BEGG, D *Economics*. 7th edition: McGraw-Hill, 2003 ISBN 0-07-709947-8
6. FRANK, R.H., BERNANKE, B.S. *Ekonomie*. 1.vydání. Praha: Grada Publishing, 2003 ISBN 80-247-0471-4
7. FUCHS, K., TULEJA, P. *Základy ekonomie*. 1.vydání. Praha: Grada Publishing, 2003 ISBN 80-86119-74-2
8. GOWLAND, D. *Makroekonomie*. 1.vydání. Praha: Victoria Publishing, 1995 ISBN 80-85865-22-X
9. GREGORY, M.N. *Macroeconomics*. 4th edition New York: Worth Publishers, 2002 ISBN 1-57259-644-9
10. HELÍSEK, M. *Makroekonomie, základní kurs*. Slaný: Melandrium, 2000 ISBN 80-86175-10-3
11. KINKOR, J. *Je ekonomie blahobytu racionální?* Politická ekonomie, č.2, ročník XLIV Praha: VŠE Praha, 1996 str. 197-212 ISSN 0032-3233
12. Kolektiv autorů: *Ročenka HN 1999*. ročník 3, Praha:Economia, 1999 ISBN 80-85378-13-2
13. Kolektiv autorů: *Ročenka HN 2000*. ročník 4, Praha:Economia, 2000 ISBN 80-85378-48-5
14. KRAFT, J., BEDNÁŘOVÁ, P.: *Ekonomická teorie a její odraz v české ekonomice 90.let*. 1.vydání. Liberec: TU Liberec, 1997 ISBN 80-7083-271-1

15. KRUGMAN, P.R., OBSTFELD, M. *International Economics – Theory and Policy*. 6th edition. Boston: Addison-Wesley Publishing, 2003 ISBN 0-201-77037-7
16. LISÝ, J. *Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast* 1.vydání. Bratislava: Ekonómia, 1999 ISBN 80-88715-55-5
17. LIŠKA, V. *Makroekonomie* 1.vydání. Praha: Profesional Publishing, 2002 ISBN 80-86419-27-4
18. MACH, M. *Makroekonomie – pokročilejší analýza*, 3.část. 1.vydání. Slaný: Melandrium, 2002 ISBN 80-86175-22-7
19. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA [online]. Dostupné z <<http://www.nbs.sk>>
20. PEARCE, D.W., a kolektiv *Macmillanův slovník moderní ekonomie* 1.vydání. Praha: Victoria Publishing, 1997 ISBN 80-856-05-42-2
21. RUSMICOVÁ, L., SOUKUP, J. a kolektiv *Makroekonomie* 4.vydání. Slaný: Melandrium, 1997 ISBN 80-901801-8-3
22. SAMUELSON, P.A., NORDHAUS, W.D. *Ekonomie*. 1.vydání. Praha: Svoboda, 1991 ISBN 80-205-0192-4
23. ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY [online]. Dostupné z <<http://statistics.sk>>
24. TULEJA, P. *Komparace ekonomické úrovně vybraných zemí střední a východní Evropy a vybraných zemí Evropské unie v letech 1993-2001*. Opava: Slezská univerzita, 2002 ISBN 80-7248-182-7
25. URBAN, L., a kolektiv *Hospodářská politika*. 1.vydání. Praha: Victoria Publishing, 1994 ISBN 80-85865-01-7